

24
06.06.2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

**КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ ТА МАРКЕТИНГОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ**

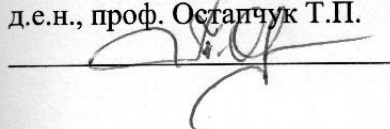
КРАВЧЕНКО Павло Олександрович
(студент групи ЗМО-20-1)

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності
073 «Менеджмент»)

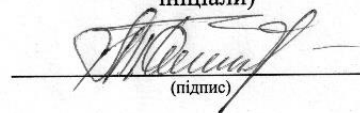
Допущено до захисту
протокол № 5
від 03.06.2024
зав. кафедри менеджменту, бізнесу
та маркетингових технологій
д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

Керівник роботи:

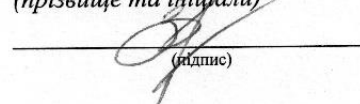
ст. викл. Біляк Т.О.

(наукове звання, прізвище та
ініціали)

(підпис)

Рецензент:

Завалий А.М.О.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Житомир, 2024

Анотація

Кравченко П.О. Управління необоротними активами підприємства. – Рукопис.

Бакалаврська кваліфікаційна робота представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент». – Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2024.

У бакалаврській кваліфікаційній роботі розглянуто особливості управління необоротними активами підприємства та визначено напрями удосконалення відповідного процесу.

Ключові слова: необоротні активи, основні засоби, нематеріальні активи, оновлення, інвестиційний проект, фінансування.

Annotation

Kravchenko P.O. Management of non-current assets of the enterprise. - Manuscript.

The bachelor's qualification work is submitted for the Bachelor's degree, field of knowledge 07 "Management and administration" of specialty 073 "Management". - Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2024.

In the bachelor's qualification work, the peculiarities of the management of non-current assets of the enterprise were considered and directions for improvement of the relevant process were determined.

Keywords: fixed assets, fixed assets, intangible assets, renewal, investment project, financing.

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	3
<i>Розділ 1. Теоретичні основи управління необоротними активами підприємства</i>	6
1.1. Поняття та сутність необоротних активів підприємства.....	6
1.2. Система управління необоротними активами підприємства	12
1.3. Методичні засади оцінки ефективності управління необоротними активами підприємства	20
1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління необоротними активами підприємства	28
Висновки до розділу 1.....	34
<i>Розділ 2. Аналітична оцінка стану та напрями удосконалення системи управління необоротними активами ТОВ «Вертокиївка»</i>	36
2.1. Організаційно-управлінський аналіз підприємства.....	36
2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ТОВ «Вертокиївка».....	42
2.3. Оцінка ефективності управління необоротними активами підприємства	49
2.4. Напрями підвищення ефективності управління необоротними активами підприємства	58
Висновки до розділу 2	67
<i>Висновки</i>	69
<i>Список використаних джерел</i>	72
<i>Додатки</i>	79

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Ефективність виробничо-господарської діяльності підприємств залежить від структури та інтенсивності використання їх основних засобів. Тому важливим напрямом роботи у фінансовій сфері підприємства є обґрунтування і вибір оптимальних джерел фінансування придбання та експлуатації основних засобів, оцінювання показників ефективності їх використання, формування ефективної амортизаційної та інвестиційної політики.

На сьогодні більшість підприємств значною мірою втрачають свої позиції через застарілу технологію, а також значно зношені виробничі потужності. Однією з головних проблем є відсутність якісного і вчасного оновлення необоротних активів, яке в свою чергу сприяло б підвищенню продуктивності їх діяльності. Ефективне управління необоротними активами на підприємстві, окрім підвищення конкурентоспроможності, дає змогу створити потужну основу для діяльності підприємства та умови для ефективного його розвитку в майбутньому. Необхідно детально планувати та аналізувати кожен з показників статей балансу підприємства, а також приділяти увагу їх зіставленню поміж собою.

Вагомий внесок у дослідження та розробку теоретичних і практичних аспектів аналізу необоротних активів зробили вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: М.Т. Білуха, С.Ф. Голов, О.І. Коблянська, І.О. Мазуркевич, Л.О. Пашнюк, Н.М. Притуляк, В.В. Сопко, С.М. Фірсова, В.Г. Швець, Б.В. Шорт, Д. Колдуелл та інші. Діюча практика господарської діяльності підприємств свідчить про те, що в аналізі та обліку необоротних активів є цілий ряд принципово важливих питань, які потребують роз'яснень та нових досліджень, а саме: відсутність чітких стандартів оцінки необоротних активів; низький рівень

організації активів (в т.ч. необоротних) керівництвом підприємства, зокрема неефективним способом; відсутність єдиних підходів до ідентифікації необоротних необоротних активів тощо.

Зазначене обумовило вибір теми, постановку мети та завдань бакалаврської кваліфікаційної роботи. Обрана тема повністю відповідає проблемам наряду підготовки за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Метою бакалаврської кваліфікаційної роботи є узагальнення та подальший розвиток теоретико-методичних засад управління необоротними активами підприємства, а також визначення резервів підвищення ефективності відповідного процесу на ТОВ «Вертокиївка».

Поставлена мета обумовила вирішення наступних **завдань**:

- визначити поняття та сутність необоротних активів підприємства;
- охарактеризувати систему управління необоротними активами підприємства;
- дослідити методичні засади оцінки ефективності управління необоротними активами підприємства;
- вивчити нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління необоротними активами підприємства;
- провести організаційно-управлінський аналіз підприємства;
- здійснити діагностику фінансово-економічного стану ТОВ «Вертокиївка»;
- оцінити ефективність управління необоротними активами підприємства;
- визначити напрями підвищення ефективності управління необоротними активами підприємства.

Об’єктом дослідження у бакалаврській кваліфікаційній роботі виступає процес управління необоротними активами підприємства, **предметом** – теоретичні, методичні та прикладні засади підвищення ефективності управління необоротними активами підприємства.

Методи дослідження. Теоретико-методичною основою бакалаврської кваліфікаційної роботи виступив системно-структурний підхід, що розглядає процес управління необоротними активами підприємства як цілісну

структуровану систему, що є одночасно частиною управління підприємством в цілому. Для розв'язання визначених завдань також застосовувались наступні методи: монографічний – при вивченні літературних джерел та нормативно-правових актів; теоретичне узагальнення, порівняння та аналогії – для розкриття сутності поняття «необоротні активи»; балансовий та аналізу – для дослідження тенденцій функціонування підприємства; синтезу – для формулювання висновків про рівень управління використанням необоротних активів підприємства.

Інформаційною базою дослідження виступили наукові фахові, навчальні та методичні публікації провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, чинне законодавство України, дані фінансової та управлінської звітності підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у обґрунтуванні резервів підвищення ефективності управління необоротними активами підприємства.

Структура та обсяг бакалаврської кваліфікаційної роботи. Бакалаврська кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 79 сторінках друкованого тексту. Робота містить 22 таблиці та 4 рисунків. Список використаних джерел налічує 72 найменування. Робота містить 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття та сутність необоротних активів підприємства

Функціонування в сучасних економічних умовах суб'єктів господарювання вимагає наявності різного роду активів. Найбільш високовартісними з них і вагомими для провадження виробництва є необоротні активи. Вони забезпечують не лише умови (будівлі, споруди), а й власне саме виробництво (обладнання, технічні лінії, станки і т. п.).

Швидкий розвиток міжнародних інтеграційних зв'язків і процесів, які активно впливають на характер соціально-економічних, політичних та інших видів відносин вимагає створення умов для вироблення єдиних підходів у питаннях оцінки активів і розуміння їх сутності. Для цього передусім слід дослідити визначення поняття «необоротні активи», адже не секрет, що в різних науках (економтеорії, фінансах, бухгалтерському обліку) і практиці його розглядають по-різному. Більше того, для їх ідентифікації часто вживають не лише це поняття, а й інші назви (основний капітал, необоротні засоби, фіксовані активи, довгострокові активи тощо). Об'єднує ці поняття одна важлива характеристика – довготривалість використання в процесі діяльності.

Окрім цього, в сучасних умовах розвитку економіки ключовим чинником успішної діяльності підприємств є саме їх забезпеченість необоротними активами та ефективне використання останніх у процесі господарювання. Попри це в українському законодавстві відсутнє чітке трактування поняття «необоротні активи». Зокрема, у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку

1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» подається таке трактування: «Необоротні активи – всі активи, що не є оборотними» [24].

Аналітичний огляд і дослідження позицій українських науковців і практиків щодо трактування понять, пов'язаних з ідентифікацією необоротних активів, свідчать про обстоювання ними різних позицій, табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення економічної категорії «необоротні активи»

Автор і джерело	Дефініції
Андрійчук Ю.А., Карпенко Ю.В.	Необоротні активи – довгострокові матеріальні і нематеріальні активи, більша частина яких бере участь у процесі виробництва продукції, робіт, послуг більше одного року і кругообігу засобів суб'єкта господарювання, що забезпечує приплив грошових засобів [2].
Бразілій Н.М., Крот Ю.М., Пастернак Я.П.	Необоротні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, які багаторазово беруть участь у процесі його господарської діяльності [6].
Гавриловський О.С., Стащенко Ю.В.	Необоротні активи – це активи, очікувана тривалість використання яких перевищує 1 рік або один операційний цикл, якщо він довший за рік [9]
Башнянин Г.І., Завійська О.І., Дунас О.І., Коропецька Т.О., Шпаргало Г.Є.	Необоротні активи – це матеріальні і нематеріальні ресурси, що належать установі і забезпечують її функціонування і термін корисної експлуатації яких, як очікується, становить більше одного року. Необоротні активи – це майнові цінності, які придбаються для тривалого користування у виробничій діяльності організації, які характеризуються продуктивністю, здатністю приносити дохід і можливістю контролю [3]
Кірей О.С.	Необоротні активи – це довгострокові матеріальні і нематеріальні активи, більша частина яких приймає участь в процесі виробництва продукції, робіт і послуг більше одного року і кругообігу засобів організації, забезпечує приплив грошових засобів [30]
Ляліна В.С., Левченко В.П.	Необоротним активом вважається актив, який виникає в результаті минулих подій, контролюється організацією, приносить організації економічну вигоду, має надійну оцінку, і тривалий термін корисного використання якого визначається його вкладом в дохід організації [33]
Соколова Е., Скляр Г.	Необоротні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності й переносять на продукцію свою вартість частинами, з метою отримання економічної вигоди (прибутку) [63]
Швець В., Борисюк О.	Необоротні активи – це матеріальні та нематеріальні активи, які купуються для забезпечення виробничої діяльності підприємства, а саме: для виконання робіт і надання послуг більше одного року [69]

Джерело: складено автором на основі [2; 3; 6; 9; 30; 33; 63; 69]

З огляду проведене дослідження відмітимо, що позицій українських науковців і практиків щодо трактування понять, пов'язаних з ідентифікацією

необоротних активів, свідчать про обстоювання ними різних позицій. Так, О.С. Кірей вважає, що в П(С)БО 2 «Баланс» термін «необоротні активи» вжито не досить коректно щодо тих об'єктів, які він об'єднує. При цьому автор вважає, що єдиним активом, який не є оборотним, є земля. Виходячи із цього, він пропонує поділяти активи на основні й оборотні, що відповідає класичному принципу поділу капіталу [30].

Акцент на змістовому насиченні поняття «необоротні активи» у цьому разі також не досить логічний, адже з позиції ринку земля є також предметом купівлі-продажу в більшості країн, тож із цієї позиції вона також перебуває в обороті, принаймні торговому. Інша річ, коли сприймати її як об'єкт, що не може бути ліквідований і замінений іншим, новим. У такому контексті підхід до необоротності землі дійсно є аргументованим. Попри це з погляду обліку він надзвичайно дискусійний.

Щодо цієї дискусії, то слід указати на позицію Е. Соколова та Г. Скляр, які стверджують, що поділ активів на оборотні та необоротні є цілком умовним, ще з часів Л. фон Мізеса стало зрозуміло, що всі засоби, вкладені в господарство, знаходяться в обороті, вся різниця лише в часі обороту [63].

Саме така позиція є більш переконливою та аргументованою. В Україні необоротні активи, якщо оцінювати їх склад за змістом статей у балансі (Розділ 1) включають: нематеріальні активи; незавершені капітальні інвестиції; основні засоби; інвестиційну нерухомість; довгострокові біологічні активи; довгострокові фінансові інвестиції (а) які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств; б) інші фінансові інвестиції); довгострокову дебіторську заборгованість; відстрочені податкові активи; інші необоротні активи.

У зарубіжній практиці обліку поняття необоротних активів часто ототожнюється з основним капіталом, який вважається складовою частиною майна підприємства (або його активом). Уживання різних термінів для ідентифікації цього виду активів часто пов'язують особливостями перекладу термінів із різних мов. На це звертають увагу Н.М. Хорунжак та В.В. Рогожкіна, які стверджують, що англійською мовою необоротні активи можуть називатися

non-current assets (необоротні активи), fixed assets (фіксовані активи), long-term assets (довгострокові активи) тощо [66].

Узагальнюючи існуючі підходи в науковій літературі до визначення сутності необоротних активів, зазначимо, що вони є певними майновими як матеріальними, так і нематеріальними цінностями. Необоротні активи характеризуються такими якостями:

- є матеріальною частиною майна підприємства;
- використовуються як засоби праці під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг чи для управління організацією та не призначені для продажу;
- їх використання покликане приносити дохід;
- використовуються упродовж періоду, що перевищує 12 місяців, або звичайного операційного циклу, якщо він перевищує 12 місяців, незалежно від вартості [2].

Складові необоротних активів підприємства представлено на рис. 1.1.

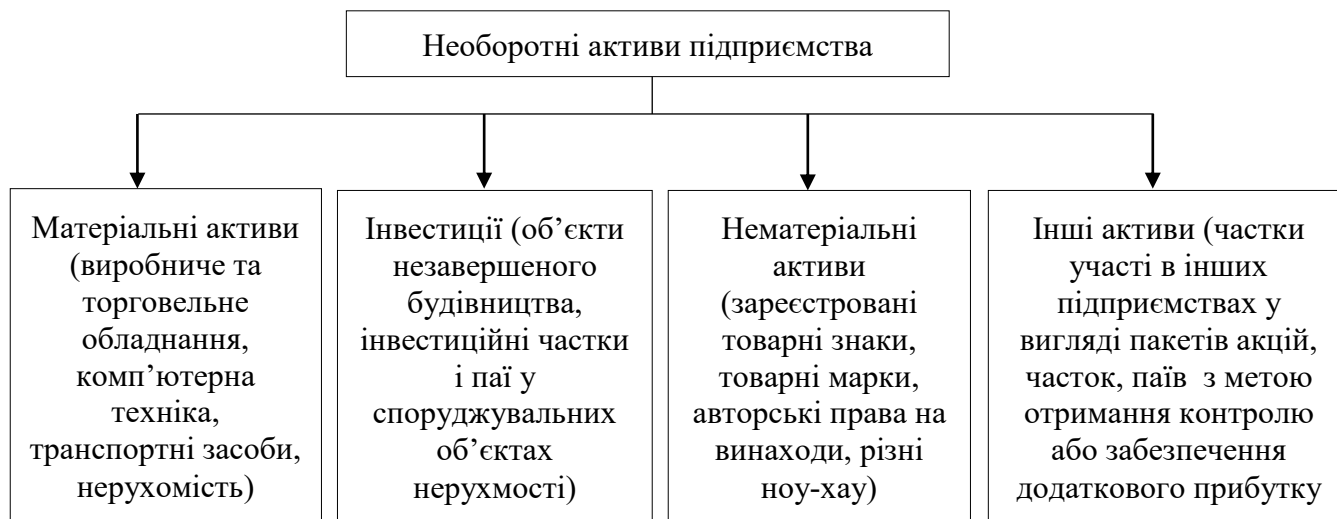

Рис. 1.1. Складові необоротних активів підприємства

Джерело: складено автором на основі [2; 8; 69]

Різноманітність видів та елементів необоротних активів визначає необхідність їхньої попередньої класифікації для забезпечення цілеспрямованого управління ними, у тому числі з метою їхнього фінансування. Необоротні активи

підприємства визначають як сукупність майнових цінностей підприємства, що багаторазово беруть участь у господарській діяльності та частинами переносять на витрати виробництва свою використану вартість. Необоротні активи – це сукупність майна та майнових прав, що виникають з приводу використання, користування та розпорядження ними, мають об'єктивну грошову вартість і належать підприємству на правах контролю за доступом до майбутніх економічних вигод, які очікують отримати від його використання.

Суттєвими ознаками необоротних активів є [66]:

- термін їх корисного використання – більше одного року;
- поступове зменшення їх вартості у зв'язку з фізичним або моральним зносом основних засобів та нематеріальних активів;
- відшкодування їхньої вартості шляхом амортизації.

Різноманітність видів та елементів необоротних активів підприємств визначає існування багатогранності їхньої класифікації, що необхідна для забезпечення цілеспрямованого управління ними, у тому числі з метою їхнього фінансування.

Рис. 1.2. Класифікація необоротних активів підприємства

Джерело: складено автором на основі [8]

Зазначимо, що у НСБО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» виділяються такі групи необоротних активів: нематеріальні активи; незавершене будівництво; основні засоби; довгострокові фінансові інвестиції; довгострокова дебіторська заборгованість; відстрочені податкові активи; інші необоротні активи. Розглядаючи визначені групи більш детально необхідно зазначити, що нематеріальні активи – це, в першу чергу, думки і досвід, підходи і ідеї відносно того, як повинно бути організовано виробництво, яким повинен бути продукт, щоб задовольняти потреби людства. Ці активи проявляються у навичках та вміннях людей і закріплюються у вигляді організаційної культури, брендів, патентів, ліцензій, організаційних структур, методів взаємодії підприємств [24].

Відповідно до П(С)БО 8 нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований і утримується підприємством з метою використання на протязі періоду більше одного року (або операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях або для надання в оренду іншим особам. Таким чином, зміст поняття «нематеріальні активи» варто визначати як довготермінові права або переваги, відображені в балансі суб'єкта господарювання як витрати на їх придбання і доведення до стану, придатного для використання за своїм призначенням з метою отримання прибутку [40].

Ще однією із найважливіших складових необоротних активів підприємства є основні засоби, що відіграють визначальну роль в забезпеченні діяльності підприємства, виступають складовою частиною майна кожного суб'єкта господарювання незалежного від сфери діяльності та галузевої належності. Для забезпечення своєї діяльності кожне підприємство повинно мати в наявності не сукупність основних засобів, а таку їх кількість і в такому складі, як цього вимагає організація виробництва. Основні засоби підприємства періодично

повинні оновлюватися, поповнюватися і в залежності від рівня зношеності та виробничої потреби вибувати з експлуатації.

Наступною складовою необоротних активів є довготермінові фінансові інвестиції – фінансові інвестиції на період понад один рік, а також усі інвестиції, що не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент. Довготерміновими інвестиціями можуть бути також і вкладення, які спочатку планувалося здійснювати на термін менше одного року у разі, якщо, виходячи із ситуації на ринку, підприємство визнає за неможливе їх реалізацію упродовж короткого періоду. Ідеться про низьколіквідні або неліквідні активи [69].

Отже, за своєю економічною суттю та змістом, необоротні активи належать до засобів господарської діяльності підприємств, та перетворюються при втручанні людської діяльності в напрямі одержання продукції чи додаткових ресурсів. Згідно з чим, в господарському обігу необоротні активи застосовуються в якості потенційного ресурсу для виготовлення товарів, оскільки частка вартості цих вироблених товарів йде в формі амортизації новостворюваних товарів. Таким чином, здійснюється процес обігу капіталу, при якому короткостроковий капітал відіграє спеціальне значення в господарській роботі господарюючих суб'єктів.

Необоротні активи досить різноманітні за своїм складом, тому їх можливо прокласифікувати залежно від багатьох ознак. Наприклад, розрізняють активні та пасивні основні засоби (складова необоротних активів), виробничі та невиробничі активи тощо. Необоротні активи гармонійно поєднані з оборотними активами в процесі функціонування підприємства (на виробництві та у загальногосподарській діяльності); окрім того, деякі статті необоротних активів навіть перегукуються зі статтями оборотних активів (довгострокова дебіторська заборгованість, довгострокові фінансові інвестиції тощо).

1.2. Система управління необоротними активами підприємства

Згідно сучасного етапу розвитку засобів виробництва необоротні активи залишаються головним елементом в процесі виробництва. Здебільшого вони

займають більшість загального капіталу компанії. Підсумковий ефект від господарської діяльності значно залежить від її якості, витрат, технічного рівня та ефективності надання послуг, прибутковості, рентабельності та фінансової стійкості. Конкуренція між виробниками визначає необхідність оновлення довгострокових ресурсів компанії в ринкових відносинах. Якраз конкуренція спонукає компанію прискорити амортизацію основних фондів з метою мобілізації коштів для подальших інвестицій у придбання кращого обладнання, запуск нових технологій і вдосконалення основних фондів.

У процесі здійснення господарської діяльності майже всі підприємства використовують необоротні активи. Їх склад залежить від типу виробництва, галузі, організаційно-правової форми підприємства та обраного підходу до класифікації. Найбільш ємною складовою необоротних активів є основні засоби. До їх складу також належать: нематеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції, довгострокові фінансові інвестиції, інвестиційна нерухомість, інші необоротні активи, необоротні активи, утримувані для продажу тощо.

Характерною ознакою необоротних активів є те, що вони погано піддаються оперативному управлінню, оскільки структурні коливання є слабкими протягом короткого періоду часу. Структура необоротних активів підприємств визначається їх діяльністю. Динаміка структури необоротних активів за видами економічної діяльності передбачає існування постійних зрушень в структурі необоротних активів. Це свідчить про динамічний характер ринкових відносин у країні, і як наслідок – динамічність фінансово-господарської діяльності та фінансового стану суб'єктів господарювання України [22].

Політика управління необоротними активами являє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, яка полягає у фінансовому забезпеченні своєчасного їх оновлення та високої ефективності використання.

Політика управління необоротними активами підприємства формується за такими етапами [33]:

- аналіз операційних необоротних активів підприємства в минулому періоді;
- оптимізація загального обсягу і складу необоротних активів підприємства;

- забезпечення своєчасного оновлення операційних необоротних активів підприємства; забезпечення ефективного використання операційних необоротних активів підприємства;

- формування принципів та оптимізація структури джерел фінансування операційних необоротних активів.

В системі формування і реалізації політики управління необоротними активами підприємства однією з найбільш важливих функцій є забезпечення своєчасного і ефективного їх оновлення.

Наслідки військового вторгнення російської федерації на територію України охопили всі сфери життя та суттєво вплинули на бізнес. Ситуація розвивається швидко та іноді непередбачувано – керівництву компаній необхідно постійно оцінювати вплив ситуації на бізнес для подальшого складання достовірної фінансової звітності та прийняття правильних та своєчасних управлінських рішень.

Послідовність прийняття управлінських рішень з питань оновлення необоротних активів така [1]:

1. Формування необхідного рівня інтенсивності оновлення окремих груп необоротних активів підприємства. Інтенсивність оновлення необоротних активів визначається двома основними факторами – їх фізичним і моральним зносом, в процесі яких необоротні активи поступово втрачають свої початкові функціональні властивості і їх подальше використання в операційному процесі підприємства стає чи технічно неможливим, чи економічно недоцільним.

2. Амортизаційна політика підприємства – складова частина загальної політики управління необоротними активами, яка полягає в індивідуалізації рівня інтенсивності їх оновлення відповідно до специфіки їх експлуатації в процесі операційної діяльності. Залежно від прийнятої на підприємстві облікової політики можуть використовуватися різні методи нарахування амортизації, а саме, прямолінійний метод; метод зменшення залишкової вартості; кумулятивний метод; метод прискореного зменшення залишкової вартості; виробничий метод; податковий.

3. Визначення необхідного обсягу оновлення необоротних активів в майбутньому періоді та вибір найбільш ефективних форм їх оновлення. Оновлення необоротних активів може здійснюватися на простій і розширеній основі, відображаючи процес простого чи розширеного їх відтворення.

Організаційними формами оновлення необоротних активів на простій основі є [28]:

- поточний ремонт – часткове оновлення основних засобів (фінансується за рахунок витрат виробництва);
- капітальний ремонт – значне відновлення основних засобів і часткова заміна їх окремих видів (фінансується за рахунок частини накопичених амортизаційних відрахувань і списується на витрати підприємства);
- придбання нових видів необоротних активів – заміна зношених основних засобів у межах нагромаджених амортизаційних відрахувань.

При розширеному відтворенні формування (будівництво, створення, придбання) нових видів необоротних активів здійснюється із залученням додаткових фінансових ресурсів (понад накопиченої амортизації): прибутку, довгострокових позик, випуску цінних паперів. Оновлення операційних необоротних активів в процесі їх розширеного відтворення може здійснюватися у таких формах, як реконструкція та модернізація.

4. Визначення вартості оновлення операційних необоротних активів в розрізі різних його форм. Методи визначення вартості оновлення необоротних активів диференціюються в розрізі окремих форм цього оновлення. Вартість оновлення необоротних активів, що здійснюється шляхом поточного і капітального ремонту, визначають на основі розробки планового бюджету їх проведення (кошторису затрат). При підрядному способі здійснення ремонтних робіт основу розробки планового бюджету складають тарифи на послуги підрядчика, а при господарському – витрати підприємства калькуюються за окремими їх елементами.

Вартість оновлення необоротних активів в процесі розширеного їх відтворення визначається в процесі розробки бізнес-плану реального інвестиційного проекту.

Фінансування оновлення операційних необоротних активів зводиться до двох варіантів: за рахунок власних коштів; за рахунок змішаного фінансування.

Вибір відповідного варіанта фінансування оновлення необоротних активів здійснюється з урахуванням таких основних факторів [63]:

- достатності власних фінансових ресурсів для забезпечення економічного розвитку підприємства у майбутньому періоді;
- вартості довгострокового фінансового кредиту в порівнянні з рівнем прибутку, що генерується оновленими видами необоротних активів;
- досягнутого співвідношення використання власного і позикового капіталу, що визначає рівень фінансової стійкості підприємства;
- доступності довгострокового фінансового кредиту для підприємства.

У процесі фінансування оновлення окремих видів необоротних активів одним із найбільш складних завдань фінансового менеджменту є вибір альтернативного варіанта – придбання цих активів у власність або їх оренда (або лізинг). При виборі між цими альтернативними варіантами необхідно зважувати всі переваги і недоліки орендних (лізингових) операцій.

Стратегічною метою управління основними засобами підприємства є забезпечення максимально ефективного використання при мінімальних витратах на їх утримання та обслуговування [1].

Підприємства, що знаходяться на тимчасово окупованій території або на території бойових дій (або їх структурні підрозділи (відокремлене майно) перебувають на зазначених територіях), проводять оцінку у випадках, обов'язкових для її проведення, тоді, коли стане можливим забезпечити безпечний та безперешкодний доступ уповноважених осіб до необоротних активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, в яких відображені зобов'язання та власний капітал цих підприємств.

Зазначені підприємства зобов'язані провести оцінку станом на 01 число місяця, що настає за місяцем, у якому зникли перешкоди доступу до необоротних активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, та відобразити результати оцінки в бухгалтерському обліку відповідного звітного періоду [4].

В період війни основні засоби підприємства, яке знаходиться в зоні бойових дій чи поблизу можуть бути пошкоджені, знищені або вилучені окупантами (по факту – вкрадені).

Поточні події в Україні стають тригерами виникнення ознак знецінення активів – це може вплинути на оцінку балансової вартості необоротних активів.

Втрати від зменшення корисності активу визнаються іншими витратами, а щодо активів, відображених в обліку за переоціненою вартістю, – у порядку, передбаченому відповідним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку з одночасним зменшенням його балансової (залишкової) вартості. Після визнання втрат від зменшення корисності активу, що амортизується, нарахування амортизації здійснюється, виходячи з нової балансової (залишкової) вартості активу і переглянутого (у разі зміни) строку його корисного використання (експлуатації) [33].

На сьогоднішній день на ринку систем управління активами має місце ціла низка рішень провідних виробників IFS, Oracle, EMPAC, MAXIMO, Avantis і ін. Проте найефективнішу інформаційну підтримку процесів управління основними засобами забезпечують комплексні інтегровані рішення, що об'єднують системи проектування, фінансового планування, інформаційно-аналітичні, облікові, технологічні в єдину систему за допомогою сучасних інтеграційних рішень.

Вдосконалення політики управління необоротними активами на підприємстві тісно пов'язане з покращенням політики фінансування та інвестування коштів в необоротні активи. В економічній літературі ототожнюють поняття «фінансування» та «інвестування». Утім, доречно зазначити існування тісного взаємозв'язку процесів фінансування та інвестування, оскільки використанню коштів передують їх наявність. Інвестиції впливають на необхідність, можливість та

умови фінансування; їх дохідність є істотним джерелом фінансування та тим самим фактором фінансової рівноваги [28].

Взаємозв'язок між інвестуванням та фінансуванням проявляється і в тому, що один й той же процес може бути як інвестиціями, так і фінансуванням. Інвестиції являють собою потік платежів, який починається з виплат та в подальшому передбачає надходження. Фінансування – потік платежів, який починається з надходжень, за якими йдуть виплати (повернення капіталу). З точки зору банку, кредит – це інвестиції; з точки зору суб'єкта господарювання, кредит – це фінансування. Якщо виходити з того, що фінансування являє собою процес залучення коштів, а інвестиції є процесом використання цих залучених коштів, то можна стверджувати, що між цими поняттями та їхнім проявом існує тісне переплетіння. Ознаки процесів фінансування та інвестування надано у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Порівняння процесів фінансування та інвестування

Ознаки порівняння	Фінансування	Інвестування
Сутність	Залучення коштів	Використання коштів
Завдання	Визначення обсягу капіталу, формування необхідного обсягу капіталу	Забезпечення вкладення сформованих коштів у визначені об'єкти
Рух потоку платежів	Починається з надходження, за яким йдуть виплати	Починається з виплат та в подальшому передбачає надходження
Послідовність здійснення	Передує інвестуванню	Йде за фінансуванням, створює умови для нового процесу фінансування

Джерело: складено автором на основі [28]

Отже, фінансування та інвестиції взаємопов'язані і впливають одне на одного. На ефективно працюючому підприємстві вони утворюють постійний безперервний кругообіг потоків платежів. Кожному процесу виробництва повинно передувати фінансування, через те, що процес виробництва починається з придбання фінансових ресурсів (капіталу). Коли, принаймні, накопичено планований капітал, повинен розпочатися процес інвестування за допомоги інвестиційних коштів та може починатись процес виробництва. До завдань фінансування належить і визначення потреби у капіталі, а також придбання та

надання фінансових коштів. Розмір потреби у капіталі залежить від розміру запланованих інвестицій.

Крім того, варто враховувати однакові аспекти процесів інвестування та фінансування, які мають бути погоджені з метою забезпечення ліквідності та підтримки фінансово-економічної стійкості, зокрема: обсяг позикового капіталу, упорядкування процесів інвестування та фінансування у часі, фінансові надлишки/витрати процесів інвестування та фінансування [52].

Таким чином, фінансування та інвестування – це процеси нарощення капіталу, які зумовлюють послідовне виділення коштів та капіталізацію через перетворення на активи. За сучасних умов господарювання для більшості підприємств і компаній основною проблемою в управлінні необоротними активами є постійна необхідність оновлення об'єктів основних виробничих засобів, що виробили свій ресурс, високі витрати на підтримку працездатності основних засобів. При цьому ринкові умови стають все більш жорсткими, вимоги споживачів ростуть, і компаніям доводиться надавати увагу, перш за все, асортименту і якості своєї продукції або послуг і одночасно - оптимізації інвестицій в основні засоби і зниженню виробничих витрат [33].

Політика управління необоротними активами підприємства це система дій, заснованих на чітко сформульованих принципах, на базі яких визначаються напрями та обсяги фінансування необоротних активів, формуються необхідні грошові кошти з доступних джерел фінансування за допомогою різних методів та форм фінансування з урахуванням забезпечення оптимальної структури сформованих ресурсів з метою створення умов ефективного здійснення торговельно-технологічних процесів як у довгостроковому, так і в короткостроковому періодах діяльності.

Політика управління необоротними активами підприємств є складною багатоаспектною категорією, яка, з одного боку, пов'язана із управлінням активами, бо бере участь у формуванні майна підприємства, а з іншого – пов'язана з управлінням капіталу, тому що торкається питань залучення різних видів капіталу.

Сформовані на початку господарської діяльності підприємства необоротні активи потребують постійного управління ними. Метою управління необоротними активами є визначення форм і методів фінансового управління ними на підприємстві в процесі здійснення різних фінансових операцій та їх оптимальної величини. Раціональне, економічно доцільне використання необоротних активів та вчасне фінансове забезпечення їх відтворення являється першочерговим завданням підприємства будь-якої форми власності та організаційно-правової структури.

1.3. Методичні засади оцінки ефективності управління необоротними активами підприємства

Для покращення своєї конкурентоздатності підприємства у своїй господарській діяльності активно використовують природні, матеріальні, трудові та фінансові ресурси. Ефективне використання необоротних активів сприяє збільшенню ринкової вартості підприємства та його інвестиційної привабливості. На сьогодні необоротні активи є складним і багатогранним поняттям, сутність якого викликає ряд дискусій серед науковців і навіть неузгодженість нормативно-правових актів щодо їх класифікації, оцінки та відображення у фінансовій звітності. Однак це не відкидає той факт, що саме ці ресурси підприємства є ключовими у формуванні його вартості.

Аналіз необоротних активів є важливою складовою аналізу господарського діяльності, адже дає зрозуміти в якому стані знаходяться необоротні активи та на скільки ефективно використовуються. У сучасних умовах інноваційного розвитку економіки необоротні активи мають значний вплив на поточні та перспективні результати діяльності компаній. Саме тому суб'єктам господарювання потрібно як вдосконалювати уже існуючі методи їхнього економічного аналізу, так і розробляти нові, адже ефективне управління таким цінним ресурсом, як необоротні активи, зумовить збільшення конкурентоспроможності підприємств.

Ефект від правильного використання необоротних активів спостерігається в якості зниженні витрат на виробництво, збільшенні обсягів збуту продукції, зростанні прибутку, а також зростанні стійкості фінансового стану.

Організаційні питання при побудові моделі економічного аналізу необоротних активів передбачають створення інформаційної бази підприємства для аналізу, а саме відбір джерел інформації, інформаційне забезпечення, розробка системи показників тощо. При формуванні інформаційної бази важливо дотримуватись принципів повноти та достовірності інформації про необоротні активи. Організаційно-інформаційна модель є характеристикою об'єктів, показників, джерельної бази, методичних прийомів аналізу та узагальнення результатів [19].

На сучасному етапі єдиного підходу до організаційно-інформаційної моделі аналізу необоротних активів не існує, однак в загальному вона передбачає формулювання конкретної мети аналізу та вирішення відповідних завдань за допомогою використання різноманітних джерел інформації про необоротні активи та застосування традиційних і специфічних методів економічного аналізу.

Метою проведення економічного аналізу необоротних активів на підприємстві є дослідження ефективності їх використання на підставі фактичних даних компанії та її покращення шляхом удосконалення управління ними. Для досягнення зазначеної мети, повинні бути виконані наступні завдання [64]:

- визначити фактичну наявність необоротних активів на підприємстві;
- проаналізувати структуру необоротних активів підприємства;
- проаналізувати обсяги та динаміку необоротних активів;
- дослідити показники стану, руху необоротних активів підприємства;
- провести аналіз ефективності використання необоротних активів на підприємстві;
- провести факторний аналіз показника рентабельності необоротних активів;
- запропонувати шляхи покращення управління необоротних активів на підприємстві.

Об'єктом при такому аналізі є необоротні активи та господарські операції, пов'язані з їх станом та рухом на підприємстві, а суб'єктами можуть бути: бухгалтерська служба, фінансовий відділ та управлінський персонал тощо.

Дані про використання підприємством об'єктів необоротних активів можна отримати з різних джерел. Основні джерела подані в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Інформаційна база аналізу необоротних активів

Група	Джерела інформації
1	2
Первинні документи	ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів»; ОЗ-2 «Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів»; ОЗ-3 «Акт на списання основних засобів»; ОЗ-4 «Акт на списання автотранспортних засобів»; ОЗ-5 «Акт N про установку, пуск та демонтаж будівельної машини»; ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку

Продовження табл. 1.3

1	2
	основних засобів»; ОЗ-7 «Опис інвентарних карток по обліку основних засобів»; ОЗ-8 «Картка обліку руху основних засобів»; ОЗ-9 «Інвентарний список основних засобів»; ОЗ-14 «Розрахунок амортизації основних засобів» (для промислових підприємств); ОЗ-15 «Розрахунок амортизації основних засобів» (для будівельних організацій); ОЗ-16 «Розрахунок амортизації по автотранспорту»
Облікові реєстри	Журнал 4, відомість 4.3
Дані рахунків бухгалтерського обліку	10 «Основні засоби»; 11 «Інші необоротні активи»; 12 «Нематеріальні активи»; 13 «Знос (амортизація) необоротних активів»; 14 «Довгострокові фінансові інвестиції»; 15 «Капітальні інвестиції»; 16 «Довгострокові біологічні активи»; 17 «Відстрочені податкові активи»; 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість»; 19 «Гудвіл».
Фінансова звітність	Форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан) форма № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), форма № 5 Примітки до річної фінансової звітності
Статистична звітність	Ф. № 1-підприємництво «Звіт про основні показники діяльності підприємства»
Податкова звітність	Реєстри податкового обліку, податкові декларації та розрахунки
Інші документи	Дані проведених інвентаризацій, договори, контракти, патенти, ліцензії, дані попередніх перевірок тощо

Джерело: складено автором на основі [19; 40; 49]

Серед найбільш поширених у практиці напрямів економічного аналізу необоротних активів виділяють наступні його види, рис. 1.3.

Напрями економічного аналізу необоротних активів
--

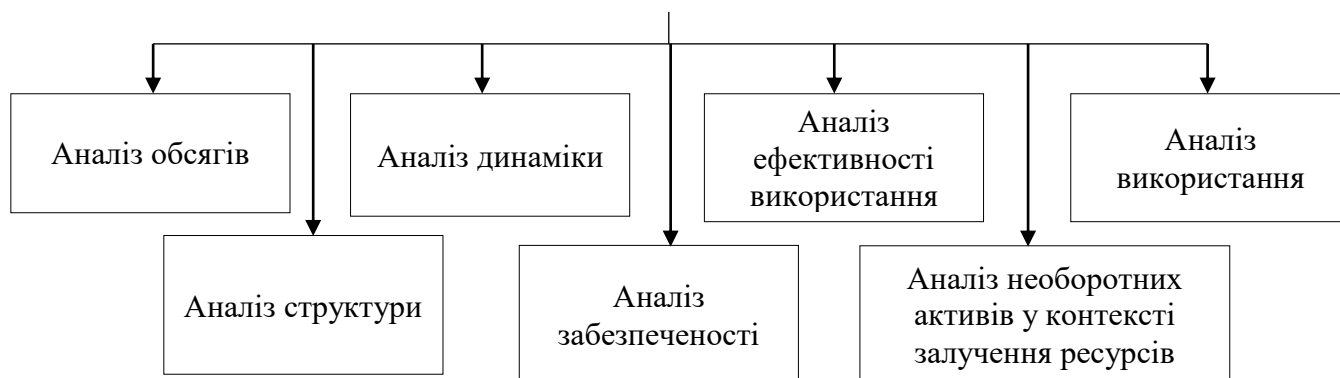

Рис. 1.3. Напрями економічного аналізу необоротних активів

Джерело: складено автором на основі [14; 19]

Аналіз обсягу необоротних активів передбачає визначення частки, яку займають дані активи у складі всіх активів підприємства. На практиці традиційно прийнято знаходити частку необоротних активів у складі активів. Бажано такі розрахунки проводити на початку та на кінець облікового періоду, адже це дозволить прослідкувати напрямки змін протягом року та зробити прогноз перспектив на майбутнє. Як правило зростання частки необоротних активів у складі активів підприємства свідчить про його інноваційний розвиток та підвищення його конкурентних переваг, за умови, що зростання вартості необоротних активів не спричинено їх переоцінкою у зв'язку із інфляційними процесами в країні [19].

Аналіз структури (вертикальний аналіз) необоротних активів дає можливість встановити структуру вкладень компанії в об'єкти необоротних активів, тобто знаходження частки кожного виду необоротних активів у загальному їх обсязі. Цей напрям аналізу доцільно також проводити у розрізі окремої групи необоротних активів, наприклад, за строками корисного використання, що дасть можливість компанії вчасно відреагувати на необхідність перереєстрації документів на деякі необоротні активи чи на необхідність придбання нових необоротних активів для підтримки ефективної діяльності підприємства та забезпечення її безперервності.

Аналіз динаміки необоротних активів (горизонтальний аналіз) передбачає оцінку зміни обсягів необоротних активів у розрізі їх груп у вартісному

вираженні. Даний напрям аналізу доцільно використовувати як для одного звітного періоду (на початок і на кінець року), так і в порівнянні з минулими роками.

Аналіз забезпеченості необоротними активами передбачає оцінку рівня їх потреби на підприємстві. Деякі дослідники, зокрема, О. В. Романенко [60], вважають, що її можна визначити на основі обсягів необоротних активів та величини витрат, понесених на їх придбання.

Аналіз ефективності використання необоротних активів має найбільше значення. Поширеним показником на практиці для оцінки ефективності необоротних активів є їх рентабельність. Якщо на підприємстві темпи зростання витрат на необоротні активи менші, ніж темпи зростання прибутку, то можна говорити про їх ефективне управління. Однак є ряд недоліків показника, а саме: 1) показник обсягів необоротних активів у звіті про фінансовий стан не дає можливість зрозуміти чи їх приріст був пов'язаний з проведенням їх переоцінки чи з придбанням нових об'єктів; 2) прибуток підприємства відображає не лише ефективність використання необоротних активів, але й інших активів; 3) якщо компанія отримує збиток, то значення цього показника втратить економічний зміст, навіть якщо самі необоротні активи використовувались ефективно.

Аналіз необоротних активів у контексті залучених ресурсів, пов'язаний з співвідношенням обсягу необоротних активів на одиницю залученого капіталу. Якщо значення показника зростає, то підприємство збільшує частку залучених коштів, яку спрямовує на виробничу та інтелектуальну діяльність, що є позитивною інформацією для стейкхолдерів, адже може свідчити про зростання його ринкової вартості у майбутньому.

Аналіз використання необоротних активів полягає також в аналізі інтелектуального капіталу підприємства, а не лише визнаних активів. Наприклад, динаміка, структура і величина витрат на інтелектуальний капітал, витрати на НДДКР тощо [12].

При аналізі показників стану, руху та ефективності використання необоротних активів часто на практиці використовують коефіцієнтний аналіз,

який передбачає розрахунок відповідних показників. До таких показників належать: коефіцієнт зносу, коефіцієнт придатності, коефіцієнт оновлення та період оновлення, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт оборотності, віддача необоротних активів, місткість, озброєність, рентабельність необоротних активів, капіталоозброєність необоротних активів та коефіцієнт довгострокового фінансування необоротних активів. Методика розрахунку даних показників подана у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Показники стану, руху та ефективності використання необоротних активів

Назва показника	Формула	Оцінювання за динамікою
1	2	3
Показники стану необоротних активів		
Коефіцієнт зносу необоротних активів	$\frac{\text{Накопичена амортизація}}{\text{Первісна вартість необоротних активів}}$	Зменшення
Коефіцієнт придатності необоротних активів	$\frac{\text{Залишкова вартість необоротних активів}}{\text{Первісна вартість необоротних активів}}$	Збільшення
Показники руху необоротних активів		

Продовження табл. 1.4

1	2	3
Коефіцієнт оновлення необоротних активів	$\frac{\text{Вартість введених необоротних активів}}{\text{Первісна вартість необоротних активів на кін. пер.}}$	Збільшення
Період оновлення необоротних активів	$\frac{\text{Первісна вартість необоротних активів на поч. пер.}}{\text{Вартість нових необоротних активів}}$	Зменшення
Коефіцієнт вибуття необоротних активів	$\frac{\text{Вартість вибулих необоротних активів}}{\text{первісна вартість необоротних активів на поч. пер.}}$	Збільшення
Показники ефективності використання необоротних активів		
Віддача необоротних активів	$\frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середньорічна вартість необоротних активів}}$	Зростання
Оборотність необоротних активів	$\frac{\text{Дохід від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість необоротних активів}}$	Зростання
Місткість необоротних активів	$\frac{\text{Середньорічна вартість необоротних активів}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}}$	Зменшення
Рентабельність необоротних активів	$\frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Середньорічна вартість необоротних активів}}$	Збільшення при чистому прибутку
Озброєність необоротним активами	$\frac{\text{Залишкова вартість необоротних активів}}{\text{Списткова чисельність працівників}}$	Зростання

Коефіцієнт довгострокового фінансування необоротних активів	Необоротні активи	Зростання
	Власний кап. + Довгостр. зобов. + Доходи майб. пер.	

Джерело: складено автором на основі [11]

Найбільш поширеним видом аналізу в господарській практиці є детермінований факторний аналіз, тобто аналіз залежностей між показниками. Методи детермінованого факторного аналізу призначені для виміру впливу факторів на результативний показник. Інформація, яку підприємство може отримати в результаті факторного аналізу дозволить виявити шляхи і резерви підвищення ефективності використання необоротних активів, а також вчасно виявити і скорегувати негативні показники, які у майбутньому можуть спричинити серйозні наслідки для успішної діяльності компанії. Неефективне використання необоротних активів призводить до скорочення обсягів виробництва чи реалізації, що зменшує доходи компанії і її прибуток [19].

Як було зазначено вище, найбільш важливим показником аналізу необоротних активів є рентабельність, яка характеризує ефективність їх використання і розраховується як відношення чистого прибутку від основної виробничої та невиробничої діяльності підприємства до середньорічної вартості необоротних активів. Тому нижче подано моделей для його факторного аналізу [31]:

$$\frac{\text{ЧП}}{\text{НОА}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}} \times \frac{\text{ЧД}}{\text{НА}} \times \frac{\text{НА}}{\text{А}} \times \frac{\text{А}}{\text{НОА}} \quad (1.1)$$

де ЧП – чистий прибуток (непокритий збиток); НА – середньорічна вартість необоротних активів; НОА – середньорічна вартість необоротних активів; ЧД – чистий дохід від реалізації товарів, робіт, послуг; А – середньорічна вартість активів підприємства. Для факторного аналізу рентабельності необоротних активів використаємо наступні показники:

– рентабельність продажів – визначає частку чистого прибутку у чистому доході від реалізації продукції підприємства; показує скільки чистого прибутку припадає на одиницю чистого доходу від реалізації продукції підприємства.

Показник рентабельності продажів характеризує найважливіший аспект діяльності компанії – реалізацію основної продукції/послуг. Чим більше темпи приросту прибутку перевищують темпи приросту доходу, тим більшою є ефективність використання ресурсів компанії, в тому числі і необоротних активів;

– частка необоротних активів у валюті балансу – визначається діленням вартості необоротних активів на загальну вартість активів підприємства, тобто показує скільки грошових одиниць необоротних активів припадає на одну грошову одиницю всіх активів підприємства. Для кращого функціонування підприємства його необоротні та оборотні активи повинні бути збалансованими. Якщо частка необоротних активів значно збільшується, без генерування бажаних прибутків, то ефективність використання необоротних активів є низькою;

– показник оборотності необоротних активів – визначається співвідношенням чистого доходу та середньорічної вартості необоротних активів і показує скільки грошових одиниць чистого доходу від реалізації товарів, робіт, послуг припадає на одну грошову одиницю необоротних активів підприємства. Нормативне значення показника залежить від сфери, в якій діє компанія, однак чим більшим буде даний показник, тим ефективніше підприємство використовує свої необоротні активи для генерування доходів;

– відношення середньорічної вартості усіх активів до середньорічної вартості необоротних – показує скільки гривень загальної суми активів припадає на одну гривню необоротних активів підприємства. Необґрунтоване збільшення частки необоротних активів у майні підприємства (темпи їх приросту перевищують темпи приросту доходу) свідчить про погіршення структури балансу підприємства і неефективне використання необоротних активів.

Для проведення факторного аналізу показника рентабельності необоротних активів, за умови, що модель є мультиплікативною, можна застосовувати метод абсолютних та відносних різниць, а також логарифмічний та метод ланцюгових підстановок. Розглянемо детальніше логарифмічний метод, так як він є найефективніший для цих видів моделей. При застосуванні цього методу вплив

факторів за умови чотирьох факторної мультиплікативної моделі буде розраховуватись наступним чином [19]:

$$\Delta T_a = \Delta T \times \frac{lg \frac{a_1}{a_0}}{lg \frac{T_1}{T_0}} \text{ або } \Delta T_a = \Delta T \times \frac{lg Ia}{lg IT} - \text{вплив фактору а}$$

$$\Delta T_b = \Delta T \times \frac{lg \frac{b_1}{b_0}}{lg \frac{T_1}{T_0}} - \text{вплив фактору b}$$

$$\Delta T_c = \Delta T \times \frac{lg \frac{c_1}{c_0}}{lg \frac{T_1}{T_0}} - \text{вплив фактору c}$$

$$\Delta T_d = \Delta T \times \frac{lg \frac{d_1}{d_0}}{lg \frac{T_1}{T_0}} - \text{вплив фактору d}$$

де a_1, b_1, c_1, d_1 – факторні показники звітнього періоду, a_0, b_0, c_0, d_0 – факторні показники базового періоду, T_0 – показник залежної змінної базового періоду, T_1 – показник залежної змінної звітнього періоду.

Таким чином вплив всіх факторів на результуючий показник буде становити:

$$\Delta T = \Delta T_a + \Delta T_b + \Delta T_c + \Delta T_d \quad (1.2)$$

Отже, ефективний аналіз необоротних активів на підприємстві дозволить проводити перспективний аналіз використання їх на підприємстві; передбачати можливі зміни у формуванні портфелю необоротних активів з урахуванням змін зовнішнього середовища; контролювати й оцінювати відхилення показників діяльності підприємства внаслідок зміни ефективності використання необоротних активів тощо. Найбільш важливим результативним показником для факторного аналізу підприємства є показник рентабельності необоротних активів, для якого варто використовувати чотирьохфакторну модель. У зв'язку зі зростанням впливу необоротних активів на поточні та перспективні результати діяльності підприємства в умовах інноваційного розвитку економіки потрібно вдосконалювати існуючі та розробляти нові методичні підходи до аналізу їх використання, як фактору забезпечення прийняття оптимальних рішень щодо обсягу інноваційної діяльності та збереження конкурентоздатності.

1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління необоротними активами підприємства

На сьогодні, нормативно-правове забезпечення діяльності підприємств у сфері управління необоротними активами направлено на запозичення міжнародної облікової практики, яка враховується при вдосконаленні та розробці вітчизняних нормативно-правових документів з питань бухгалтерського обліку та складання звітності.

Необоротні активи є одним із найважливіших об'єктів в економічній та обліковій літературі та практиці. Поява такого об'єкта, як необоротні активи, утримувані для продажу, призвела до поширення різних складнощів у тлумаченні необоротних активів як у бухгалтерському обліку, так і в економічній літературі. Пізнання економічної та облікової сутності необоротних активів, утримуваних для продажу, потребує вірного визначення поняття «необоротні активи», оскільки природа цих двох об'єктів тісно пов'язана між собою.

Ускладнює розуміння сутності цих об'єктів й те, що для тлумачення поняття «необоротні активи» автори застосовують різні облікові та економічні категорії та дають їм різне пояснення, а також те, що кожний складник необоротних активів у бухгалтерському обліку має окремий рахунок, завдяки яким інформація про них деталізується, тому визначення необоротних активів є узагальненим, через що майже не використовується в бухгалтерській практиці. Все це призводить до неоднозначного розуміння сутності необоротних активів та необоротних активів, утримуваних для продажу, що впливає на вибір кожним автором своєї методики обліку у вигляді різноманітних пропозицій, чим спричиняє розвиток численних дискусій серед дослідників та науковців і вимагає подальших досліджень [38].

Зміни до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, внесені у 2008 р. у зв'язку з уведенням до наукового обігу в Україні об'єкта необоротних активів, утримуваних для продажу, започаткували новий порядок відображення в обліку та фінансовій звітності операцій щодо продажу необоротних активів, які тепер поділяють на необоротні активи, що утримуються для продажу, і

необоротні активи, що використовуються у господарській діяльності [57]. Новий порядок обліку продажу необоротних активів пояснюється тим, що облік продажу необоротних активів, який існував до змін, регулювався П(С)БО 7 «Основні засоби» та П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», де одним із способів вибуття було вказано «продаж» [40; 45]. Чинне до 2008 р. П(С)БО 27 «Діяльність, що припиняється» не містило жодної норми про необоротні активи, утримувані для продажу, через відсутність цього терміну в науковому обігу.

Чинне вітчизняне нормативне забезпечення обліку необоротних активів, що використовуються в діяльності, становить П(С)БО 7 «Основні засоби» та П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [40; 45]. У міжнародній обліковій практиці облік необоротних активів, що використовуються у господарській діяльності, регулюється МСБО 16 «Основні засоби» та МСБО 38 «Нематеріальні активи» [39; 44], проте в них відсутнє визначення поняття необоротних активів, а надається визначення окремих їх складників. Інші нормативні документи (Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 [55], НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [24], Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів № 561 [36], Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів № 1327 [35]) також не надають ґрунтовного тлумачення необоротних активів, яке висвітлить їхню сутність повною мірою.

Вітчизняне нормативне забезпечення обліку необоротних активів, утримуваних для продажу, міститься в окремому П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» [41]. У міжнародній обліковій практиці облік необоротних активів, утримуваних для продажу, регулюється нормами МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», положення якого є базовими під час розроблення нової редакції П(С)БО 27 [42].

Чіткого визначення поняття необоротних активів, утримуваних для продажу, П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» та МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена

діяльність» не надають й обмежують його визначенням умов визнання [41; 42], табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Умови визнання необоротних активів утримуваними для продажу

Умови визнання необоротних активів утримуваними для продажу	
Згідно з п. 1 р. II П(С)БО 27	Згідно з п. 6-9 МСФЗ 5
1	2
Економічні вигоди очікується отримати від їх продажу, а не від їх використання за призначенням	Відшкодування балансової вартості переважно шляхом операції продажу, а не поточного використання
Вони готові до продажу в їх теперішньому стані	Актив (або ліквідаційна група) має бути придатним для негайного продажу в тому стані, в якому він перебуває на момент продажу
Умови їх продажу відповідають звичайним умовам продажу для подібних активів	Актив має бути придатним для продажу на умовах, яких зазвичай дотримуються під час продажу таких активів (або ліквідаційних груп)
Здійснення їх продажу має високу ймовірність, зокрема якщо керівництвом підприємства підготовлено відповідний план або укладено твердий контракт про продаж, здійснюється їх активна пропозиція на ринку за ціною, що відповідає справедливій вартості	Продаж повинен бути високоймовірним. Щоб підвищити ймовірність продажу, управлінський персонал відповідного рівня повинен скласти план продажу активу (або ліквідаційної групи) та ініціювати програму щодо визначення покупця і виконання плану. Крім того, актив (або ліквідаційну групу) мають активно просувати для продажу на ринку за ціною, поміркованою з огляду на його поточну справедливу вартість
Їх продаж, як очікується, буде завершено протягом року з дати визнання їх такими, що утримуються для продажу	Продаж буде визнано завершеним протягом одного року починаючи з дати класифікації (за винятком випадків, обумовлених у параграфі 9)
Період завершення продажу може бути продовжено на строк більше одного року, якщо це зумовлено обставинами, які	Події чи обставини можуть подовжити період завершення продажу за межі одного року. Подовження періоду завершення продажу не

Продовження табл. 1.5

1	2
перебувають поза контролем підприємства, яке продовжує виконувати план продажу	заважає класифікувати актив (або ліквідаційну групу) як утримуваний для продажу, якщо затримка була спричинена подіями чи обставинами, які перебувають поза контролем суб'єкта господарювання, а також якщо є достатні свідчення того, що суб'єкт господарювання продовжує виконувати план продажу активу (або ліквідаційної групи)

Джерело: складено автором на основі [41; 42]

Наявність суттєвих відмінностей у нормативних документах щодо визначення поняття необоротних активів, утримуваних для продажу, дає змогу виділити такі основні підходи до їх тлумачення:

1) Податковий кодекс України не містить поняття необоротних активів, утримуваних для продажу, надаючи визначення «товар», «відчуження майна» та «продаж товарів». Кодексом передбачено віднесення до товарів нематеріальних цінностей [50];

2) у Цивільному кодексі України не міститься норм про такий об'єкт обліку, як необоротний актив, утримуваний для продажу, глава 54 «Купівля-продаж» присвячена загальним положенням про купівлю-продаж, роздрібній купівлі-продажу, особливостям поставки, міни тощо, в якій визначаються загальні вимоги щодо укладення, змісту та форми договору купівлі-продажу [67];

3) у Господарському кодексі України не передбачено норм про такий об'єкт обліку, як необоротний актив, утримуваний для продажу, хоча наведено окремі положення щодо договору купівлі-продажу [15];

4) у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» не вказується терміну «необоротні активи, утримувані для продажу». В ньому вказано вид діяльності, до якої належить продаж необоротних активів. Згідно з розд. I «Загальні положення» НП(С)БО 1, інвестиційна діяльність – придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів [24];

5) у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» відсутні положення щодо продажу об'єктів необоротних активів [55];

6) у Законі України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» надається визначення поняття «відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна...» [56];

7) П(С)БО 7 «Основні засоби» [45], П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [40] не передбачають продажу як способу вибуття активу, але положення п. 34 П(С)БО 7 та п. 35 П(С)БО 8 свідчать про можливість визначення доходу від вибуття, який не можна отримати за наведених способів, але можна отримати за умови продажу. Це суперечить вимогам П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», згідно з яким необоротні активи, утримувані для продажу, припиняють враховуватися у складі необоротних активів та стають оборотними [41];

8) у П(С)БО 9 «Запаси» відсутня норма про такий об'єкт оборотних активів, як необоротні активи, утримувані для продажу, але надається визначення терміну «товари», до яких цей об'єкт належить [27];

9) у МСБО 2 «Запаси» не передбачено визначення необоротних активів, утримуваних для продажу, але в п. 8 указується на належність до складу запасів товарів, що були придбані та утримуються для перепродажу, у тому числі, наприклад, товарів, придбаних підприємством роздрібною торгівлю та утримуваних для перепродажу, або землі та іншої нерухомості для перепродажу [27];

10) МСБО 16 «Основні засоби» [44], МСБО 38 «Нематеріальні активи» [39] допускають можливість вибуття основних засобів унаслідок їх продажу з визначенням фінансових результатів від цієї операції;

11) у FAS 144 «Бухгалтерський облік знецінення чи вибуття довгострокових активів» чіткого визначення поняття необоротних активів, утримуваних для продажу, не надається й обмежується визначенням умов їх визнання утримуваним, які є схожими з умовами за МСФЗ 5 [72];

12) у Методичних рекомендаціях із бухгалтерського обліку основних засобів № 561 визначаються різні шляхи вибуття, у тому числі продаж, у разі припинення визнання основного засобу активом. Рекомендації дають змогу здійснювати продаж без переведення до складу запасів [36];

13) у Методичних рекомендаціях із бухгалтерського обліку нематеріальних активів № 1327 про їх продаж прямо не зазначається, хоча в п. 6.2 р. 6 про це йдеться: «Фінансовий результат від вибуття об'єктів нематеріальних активів

визначається як різниця між доходом від вибуття (за вирахуванням непрямих податків і витрат, пов'язаних із вибуттям) та їх залишковою вартістю» [35].

Проведений аналіз положень відповідних нормативно-правових актів свідчить, що в них відсутнє ґрунтовне тлумачення поняття «необоротні активи, утримувані для продажу», що ускладнює їх визнання, оцінку та відображення в обліку. На нашу думку, на основі наявних тлумачень під необоротними активами, утримуваними для продажу, слід розуміти такі активи, які утримують лише для продажу протягом року з дати визнання їх такими в їх теперішньому стані за ціною, що відповідає справедливій вартості, та їхня балансова вартість відшкодовуватиметься шляхом операції з продажу, а не поточного використання, і на які амортизація протягом визнання такими не нараховується.

Для позначення поняття необоротних активів, утримуваних для продажу, в економічній літературі широко використовуються різні споріднені категорії: «товар», «продаж майна», «необоротні активи, утримувані для продажу», «продаж основних засобів та інших необоротних активів», «вибуття в результаті продажу», «виручка від реалізації майна», «відчуження майна», «відчуження земельної ділянки», «відчуження нерухомості», «вибуття основних засобів» тощо. Крім того, автори наводять ознаки визнання, які створюють широкі дискусії та неоднозначність відображення в обліку та звітності.

За результатами здійсненого дослідження можна зробити висновок про те, що необхідною дією є введення до нормативних актів єдиного змістовного тлумачення необоротних активів, утримуваних для продажу. Визначаючи сутність цього поняття на основі наявних у нормативних актах ми пропонуємо під необоротними активами, утримуваними для продажу, розуміти довгострокові матеріальні та нематеріальні активи, утримувані для продажу, з їх перекласифікацією та переведенням до складу оборотних активів з дати прийняття рішення про продаж на строк до одного року або з дати укладання угоди про продаж до встановленого терміну її дії з урахуванням додаткових умов продовження терміну у зв'язку з обставинами, що не залежать від підприємства-продавця, та згідно з умовами їх визнання в теперішньому стані за справедливою

та/або історичною (чи залишковою) вартістю. Таке визначення внесе чіткість не лише в розуміння сутності необоротних активів, утримуваних для продажу, через їх складові елементи, а й у порядок визнання таких активів утримуваними для продажу та їх оцінки.

Висновки до розділу 1

Проаналізувавши сутність та зміст необоротних активів нами встановлено, що за своєю економічною суттю та змістом, необоротні активи належать до засобів господарської діяльності підприємств, та перетворюються при втручанні людської діяльності в напрямі одержання продукції чи додаткових ресурсів. Згідно з чим, в господарському обігу необоротні активи застосовуються в якості потенційного ресурсу для виготовлення товарів, оскільки частка вартості цих вироблених товарів йде в формі амортизації новостворюваних товарів. Таким чином, здійснюється процес обігу капіталу, при якому короткостроковий капітал відіграє спеціальне значення в господарській роботі господарюючих суб'єктів. Необоротні активи досить різноманітні за своїм складом, тому їх можливо прокласифікувати залежно від багатьох ознак. Наприклад, розрізняють активні та пасивні основні засоби (складова необоротних активів), виробничі та невиробничі активи тощо.

Політика управління необоротними активами підприємства це система дій, заснованих на чітко сформульованих принципах, на базі яких визначаються напрями та обсяги фінансування необоротних активів, формуються необхідні грошові кошти з доступних джерел фінансування за допомогою різних методів та форм фінансування з урахуванням забезпечення оптимальної структури сформованих ресурсів з метою створення умов ефективного здійснення торговельно-технологічних процесів як у довгостроковому, так і в короткостроковому періодах діяльності.

Ефективний аналіз необоротних активів на підприємстві дозволить проводити перспективний аналіз використання їх на підприємстві; передбачати

можливі зміни у формуванні портфелю необоротних активів з урахуванням змін зовнішнього середовища; контролювати й оцінювати відхилення показників діяльності підприємства внаслідок зміни ефективності використання необоротних активів тощо. Найбільш важливим результативним показником для факторного аналізу підприємства є показник рентабельності необоротних активів, для якого варто використовувати чотирьохфакторну модель.

Наразі існує велика кількість нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері управління необоротними активами підприємства. Серед яких варто виділити: Податковий кодекс України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Закон України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» надається визначення поняття «відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна...», П(С)БО 7 «Основні засоби», П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, МСБО 16 «Основні засоби», МСБО 38 «Нематеріальні активи» та інші, проте і до сьогодні існує ряд розбіжностей та неточностей, які потребують більш детального роз'яснення.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОВ «ВЕРТОКІЇВКА»

2.1. Організаційно-управлінський аналіз підприємства

Дослідження проводилося на підприємстві – Товаристві з обмеженою відповідальністю «Вертокиївка», розташованому за адресою: 12450, Житомирська область, Житомирський район, с. Вертокиївка, вулиця Злагоди, буд. 5. ТОВ «Вертокиївка» спеціалізується на вирощуванні рослинницької продукції, зокрема зернових (за винятком рису), бобових та олійних культур.

ТОВ «Вертокиївка» є юридичною особою, яке має власний баланс, поточний та інший рахунковий рахунки в банках, а також має печатку зі своїм найменуванням та іншими необхідними атрибутами. Його діяльність ґрунтується на статуті і керується нормами чинного законодавства.

Головне завдання, яке стоїть перед керівництвом господарства, полягає у максимальному задоволенні потреб споживачів у високоякісній сільськогосподарській продукції.

Основною метою діяльності ТОВ «Вертокиївка» є здійснення господарської діяльності з метою отримання максимального прибутку, який буде використовуватися для інвестицій у основне виробництво та для задоволення соціально-економічних потреб власників та працівників. Досягнення цієї мети передбачає ефективне використання матеріально-технічних ресурсів та реалізацію продукції за цінами, які є прийнятними для кінцевих споживачів.

Підприємство розташоване на площі 3259 гектарів, що є значним для даного виду діяльності. Такий обсяг угідь, при оптимальному їх використанні, здатен забезпечити великий обсяг виробленої продукції, що є ключовим для подальшого розвитку сільськогосподарського підприємства.

За Статутом підприємство може здійснювати наступні види діяльності:

- оптово-роздрібна торгівля власною продукцією;
- закупівля вітчизняної та зарубіжної сировини та обладнання для сільськогосподарських робіт;
- проведення досліджень ринків, потреб споживачів, конкурентів та цінових пропозицій;
- зберігання та переробка власної продукції;
- проектування та будівництво промислових споруд;

- проведення ремонтів власної техніки та інше.

На ТОВ «Вертокиївка» виробництво характеризується «повним циклом», що означає здійснення контролю якості продукції від засівання та вирощування її на полях до моменту появи на прилавках магазинів. Стабільні поставки та гнучка цінова політика є важливими конкурентними перевагами, які привертають увагу мереж роздрібної торгівлі та оптових покупців.

Для збереження своїх лідерських позицій у галузі, менеджери підприємства постійно працюють над підвищенням економічної ефективності виробництва та покращенням якості продукції. Вони використовують новітні технології, що призводить до підвищення однорідності насіння, що в свою чергу дозволяє зменшити витрати насіння на гектар землі.

Господарство сьогодні використовує велику кількість сучасних технічних та технологічних засобів у своїх виробничих процесах, які окрім збільшення урожайності та підвищення якості дають можливість знизити та оптимізувати витрати:

- на переміщення технічних засобів між полями;
- на використання палива під час руху, стоянок і робіт на полях (зменшення витрат палива на один гектар);
- часу на заправку технічних засобів паливом та його слив;
- на обслуговування техніки через контроль за дотриманням технічних вимог до її експлуатації та використання у виробничому процесі;
- часу на переміщення техніки між з полями, простою техніки та виконання польових робіт.

Високий рівень механізації виробничих процесів, який сьогодні забезпечується продуктивною технікою спрямований на:

- збільшення площі оброблених угідь та підвищення якості обробки;
- зменшення часу на технологічні операції;
- уникнення розкрадань палива та мастильних матеріалів, некоректного використання техніки тощо.

Вищезазначене обумовлює складність організаційної структури досліджуваного підприємства.

Як показало дослідження, та організаційна структура, яка склалася на підприємстві відповідає профілю його основної господарської діяльності. Ефективність організаційної структури забезпечується за рахунок збалансування видів продукції, що виготовляється підприємством та раціональністю встановлених зав'язків між підрозділами.

Організаційна структура підприємства включає в себе перелік підрозділів і служб, які виконують ряд управлінських виробничих, допоміжних, побутово-обслуговуючих та господарських функцій. Вона наочно представляє внутрішню організаційну будову підприємства та забезпечує ефективність взаємодії між його структурними одиницями, які побудовані за принципами кооперації та розподілу праці. Організаційну структуру ТОВ «Вертокиївка» представлено на рис.2.1.

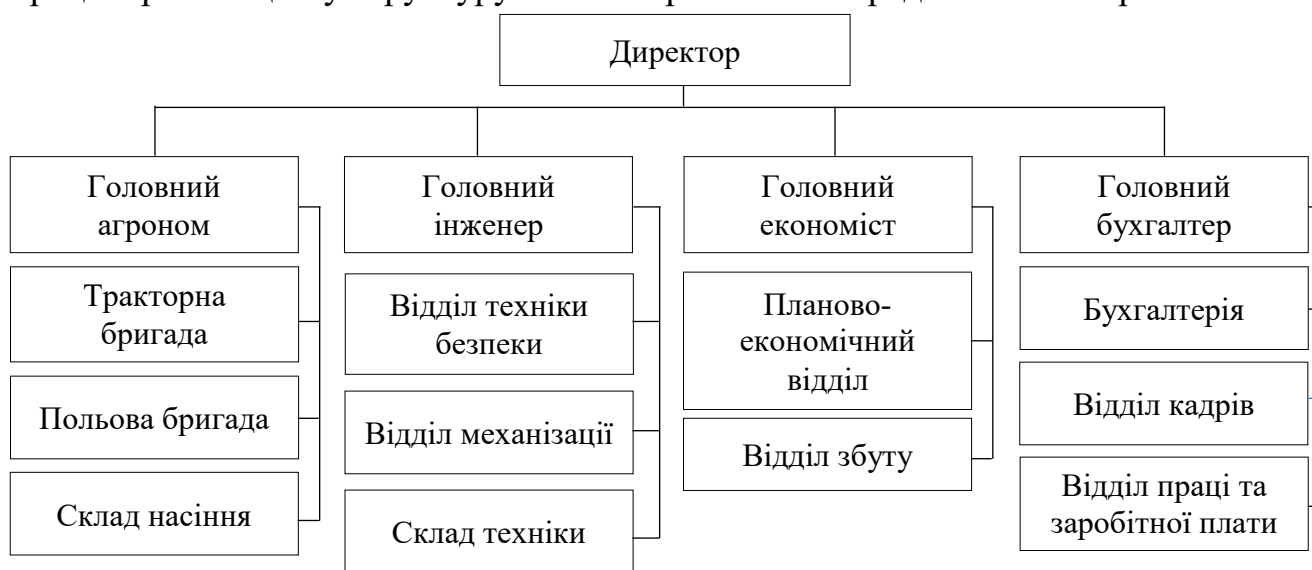

Рис. 2.1. Організаційна структура ТОВ «Вертокиївка»

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Організаційна структура ТОВ «Вертокиївка» визначена його галузевою приналежністю, спеціалізацією на рослинництві, розміром, комбінацією виробництв, географічним розташуванням сільськогосподарських площ тощо. Як і на кожному підприємстві сільськогосподарської галузі напрямку рослинництво провідними виробничими одиницями виступають відповідні служби. За кожною службою закріплена визначені кількість засобів виробництва, таких як земельні

ділянки, споруди, машини тощо. На кожній службі працює науково-обґрунтована та закріплена чисельність робітничих колективів, виробничих бригад, або ланок, які можуть виконувати заздалегідь встановлені обсяги робіт на умовах договору підряду.

Як вже зазначалося, орні землі, багаторічні насадження та землі не сільськогосподарського призначення закріплюються за виробничими службами ТОВ «Вертокиївка» відповідно до їхньої спеціалізації, місцезнаходження та інших факторів, що впливають на ефективність використання земельних ресурсів.

Розміри виробничих служб формуються у відповідності від виконуваних ними робіт та площ земельних ділянок, з метою забезпечення виконання планових завдань з виробництва продукції, внутрішньої спеціалізації виробничих служб та реалізації запланованих заходів з поліпшення земель та забезпечення зростання їхньої родючості та продуктивності. Ефективність використання угідь, закріплених за виробничими службами забезпечується оптимальним використанням сільськогосподарської техніки, посівних матеріалів та використовуваних засобів обробки земель та посівів.

Зважаючи на те, що в сільськогосподарському виробництві земля виступає головним чинником виробництва навіть більш вагомим ніж праця і капітал, то забезпечення раціонального використання даного ресурсу має велике значення як для окремого підприємства, всієї сільськогосподарської галузі та держави в цілому. Аналіз забезпеченості ТОВ «Вертокиївка» земельними ресурсами представлено в табл. 2.1.

Згідно даних табл. 2.1. можна зробити висновки, що фактично підприємство використовує 3259 га земель для забезпечення ефективності господарської діяльності. З них 87,5%, тобто 2852 га – це суто землі сільськогосподарського призначення. Розмір ріллі складав 2581 га (90,5%), лісові угіддя та багаторічні насадження 268 га (99,4%) та 3 га (0,1%) відповідно.

Таблиця 2.1

Структура та розміри землекористування ТОВ «Вертокиївка» у 2023 р.

Найменування угідь	Площа (га)	Питома вага, %
--------------------	------------	----------------

Усього	3259	100
В т.ч. с/г угідь	2852	87,5
З них: рілля	2581	90,5
Лугові угіддя	268	9,4
Багаторічні насадження	3	0,1
Інші	407	12,3

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Як вже було сказано, сільськогосподарські угіддя, що використовуються для сільськогосподарського виробництва (рілля, багаторічні насадження, перелоги), мають найбільше значення для сільського господарства. Забезпечення зростання площі таких земель у структурі землекористування свідчить про поліпшення використання земель, адже вони починають приймати участь у процесі виробництва сільськогосподарської продукції.

Структура виробництва сільськогосподарської продукції характеризує співвідношення різних її видів до загального обсягу виробництва. У виконання плану виробництва по структурі зараховується збереження запланованого співвідношення між окремими видами продукції та її фактичним випуском. Нерівномірне виконання плану за окремими асортиментними групами може призвести до нерівномірності у структурі виробництва та спричинити зміни у обсягах запланованих показників прибутковості. Тому оптимізація структури посівних площ та вибір високорентабельних сортів є важливим джерелом збільшення доходів підприємства. Важливо надавати перевагу тим видам продукції, які приносять найбільший прибуток. Аналіз динаміки та структури виготовленої продукції представлено в табл. 2.2.

Проаналізувавши динаміку виробленої продукції підприємством відмітимо, що загальний обсяг у грошовому вираженні зменшився на 7642,3 тис. грн. Найбільші зміни відбулися у динаміці озимої пшениці, обсяги якої зменшилися у грошовому вираженні на 7696,1 тис. грн. та в обсягах виробництва ріпака, які зменшилися на 9270,1 тис. грн., при чому обсяг виробленого озимого ячменя збільшився на 7017,3 тис. грн.

Таблиця 2.2

Динаміка та структура асортименту продукції ТОВ «Вертокиївка» 2021-2023 рр.

Вид продукції	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+/-	%	п.с.
Продукція рослинництва - всього	85020,0	100	58445,8	100	77377,7	100	-7642,3	-8,9	X
У т.ч зернові та зернобобові	58068,7	68,3	42548,5	72,8	58342,2	75,4	273,5	0,5	7,1
з них озима пшениця	44295,4	52,1	28404,7	48,6	36599,3	47,3	-7696,1	-17,4	-4,8
озимий ячмінь	13178,1	15,5	14143,9	24,2	20195,4	26,1	7017,3	53,2	10,6
інші зернові	595,1	0,7	23,4	0,04	1547,5	2,0	952,4	160,0	1,3
Соняшник	5271,2	6,2	6195,3	10,6	5029,5	6,5	-241,7	-4,6	0,3
Ріпак	13603,2	16,0	0,0	0,0	4333,1	5,6	-9270,1	-68,1	-10,4
Плоди	1530,4	1,8	1110,5	1,9	2476,1	3,2	945,7	61,8	1,4
Овочі	1190,3	1,4	4208,1	7,2	619,0	0,8	-571,3	-47,9	-0,6
Інша продукція рослинництва	5356,3	6,3	4383,4	7,5	5029,5	6,5	-326,8	-6,1	0,2

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Звернувши увагу на зміну структури асортименту продукції відмітимо те, що через зміну сівозмін відбулися наступні зміни в посівах: збільшення частки озимого ячменя відбулося на 10.6 п.с., відповідно частка ріпака зменшилася на 10,4 п.с. Інших суттєвих змін в структурі виробленої продукції не було відмічено.

Реалізацію продукції власного виробництва підприємство здійснює різними способами. Серед споживачів продукції підприємства поряд із фізичними особами, що купують продукцію для власного споживання, є юридичні особи, які використовують продукцію для переробки та подальшого постачання кінцевим споживачам або для оптового перепродажу. Незважаючи на те, хто буде кінцевим споживачем продукції підприємства працівники ретельно стежить за якістю своєї продукції на кожному етапі виробництва, для забезпечення її високої якості для кожного споживача.

Аналізуючи конкурентів ТОВ «Вертокиївка», важливо відмітити те, що на регіональному ринку для досліджуваного підприємства конкурентами є всі сільськогосподарські підприємства та фермерські господарства, які спеціалізуються на вирощуванні сільськогосподарських культур. В той же час, ТОВ «Вертокиївка» все ж таки співпрацює із своїми конкурентами з метою

формування товарних партій для вигідного продажу продукції на товарній біржі. Таким чином, хоча на рівні дрібнотоварного ринку може відбуватись конкуренція, але на вагомішому рівні співпраця може переважати.

Підприємство ТОВ «Вертокиївка» можна охарактеризувати як сучасне господарство, що успішно займає свою нішу на ринку зернової та зернобобової продукції. На сьогоднішній день менеджмент підприємства здійснює ефективне управління усіма аспектами виробничої діяльності і є прикладом раціонального землекористування. Підприємство намагається активно впроваджувати інновації у сфері сільськогосподарського виробництва з метою оптимізації виробничих процесів, зниження витрат та забезпечення відповідної якості продукції. Одним із важливих аспектів його діяльності є імплементація концепції «від лану до столу» у всі бізнес-процеси та напрямки власної діяльності.

2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ТОВ «Вертокиївка»

Фінансово-економічний стан — одна з найважливіших сторін, що характеризують діяльність підприємства. Саме фінансовий стан визначає конкурентоспроможність, платоспроможність, інвестиційну привабливість окремого підприємства. Досягнення сприятливого фінансово-економічного стану є метою будь-якого суб'єкта господарювання.

Фінансово-економічний стан є результатом виробничо-господарської діяльності підприємства, що характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення, використання фінансових ресурсів підприємства та ефективність господарської діяльності. При цьому управління фінансово-економічним станом є процесом розроблення та прийняття управлінських рішень за всіма основними складовими його формування, які забезпечують досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємства.

Таким чином, оцінка фінансового стану підприємства включає в себе дослідження означених аспектів діяльності підприємства на основі розрахунку показників, аналізу їх динаміки, порівняння з аналогічними показниками інших

підприємств, середньогалузеві значення, нормативи. Ще одним аспектом економічної діагностики фінансового стану у системі фінансового менеджменту підприємства оцінки фінансового стану підприємства є визначення факторів, які вплинули на величину зазначених показників та їх динаміку у цьому періоді. Як відомо, серед зовнішніх факторів виділяють: політичну та економічну нестабільність, розвиток НТП, поведінку конкурентів, фінансовий стан підприємств-боржників та інші чинники, незалежні від діяльності самого підприємства. До внутрішніх факторів відносять прийняту керівництвом стратегію розвитку, існуючу організаційну структуру, облікову політику, політику ціноутворення, рівень прибутковості, наявність та структуру капіталу, активів, динаміку кредиторської та дебіторської заборгованості та інші фактори, які визначаються діяльністю самого підприємства.

Більш широким поняттям, ніж оцінка фінансового стану підприємства, є його діагностика. У випадку діагностика визначається як «процес ідентифікації результатів управлінських впливів із заздалегідь встановленими в ході продукування управлінських рішень нормативними віхами та фіксацією причин небажаних змін стану об'єкта управління та конструювання організаційно-регулюючих дій. У контексті такої кваліфікації мета економічної діагностики управлінської діяльності полягає у визначенні діагнозу об'єкта дослідження; визначення зміни об'єкта діагностики внаслідок дій внутрішніх та зовнішніх факторів; визначенні видів змін, процесу їх перебігу, тобто, реакції об'єкта діагностики як системи чи комплексу на будь-яку дію, яка обумовлює структурні, обмінні та функціональні порушення.

До основних завдань, які вирішуються у процесі діагностики фінансового стану підприємства, слід віднести:

- 1) аналіз та оцінку платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності та майнового стану підприємства;
- 2) підготовку даних для вироблення рекомендацій щодо подальшого поліпшення фінансового становища підприємства;
- 3) виявлення прихованих резервів та можливостей підприємства;

4) обґрунтування рішень щодо управління активами, капіталом, грошовими потоками, прибутком, інноваціями та інвестиціями підприємства.

Залежно від мети визначаються напрями дослідження. Аналіз фінансового стану підприємства включає такі напрями:

- 1) оцінку майна;
- 2) аналіз платоспроможності та ліквідності;
- 3) аналіз фінансової стійкості;
- 4) аналіз ділової активності;
- 5) аналіз рентабельності.

За даними напрямками оцінюється динаміка показників (горизонтальний аналіз), структура окремих елементів (вертикальний аналіз), розраховуються відносні показники, що характеризують фінансове становище підприємства. Отримана оцінка фінансового стану дає уявлення про відхилення від запланованих та нормативних значень та виявляє їх причини.

Узагальнену оцінку фінансово-економічного стану підприємства можна отримати з основних економічних показників його діяльності, табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Основні економічні показники діяльності підприємства

№	Показник	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
		2021	2022	2023	+/-	%
1	2	3	4	5	6	7
1	Чистий дохід, тис. грн.	85020,0	58455,8	77377,7	-7642,3	-8,9
2	Чистий прибуток, тис. грн.	28527,7	12475,6	12492,7	-16035,0	-56,2
3	Середньорічна вартість активів, тис. грн.	65368,6	77369,2	85465,8	20097,2	30,7
4	Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн.	33552,7	33523,25	57301,3	23748,6	70,8
5	Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	31815,9	43845,95	44560,5	12744,6	40,1

Таблиця 2.3

1	2	3	4	5	6	7
6	Середньооблікова чисельність працівників, осіб	53	51	54	1	1,9
7	Фондовіддача	2,53	1,74	1,35	-1,18	-46,6
8	Фондомісткість	0,39	0,57	0,74	0,35	89,7
9	Фондоозброєність, тис. грн /ос.	633,07	657,32	1061,14	428,07	67,8
10	Продуктивність праці, тис. грн.	1604,15	1146,19	1432,92	-171,23	-10,7

	/ос.					
11	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,67	1,33	1,74	-0,93	-34,8

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

За даними табл. 2.3 можна відмітити, що чистий дохід підприємства у 2023 р. був меншим ніж у 2021 р. на 8,9% (7642,3 тис. грн.), при цьому вищим, ніж результат першого воєнного 2022 р. Дана динаміка вплинула на зменшення величина чистого прибутку на 56,2% (16035,0 тис. грн.), проте на таке зменшення вплинуло зростання витрат на паливно-мастильні матеріали, так і на добрива.

Середньорічна вартість активів збільшилася на 30,7% (20097,2 тис. грн.) переважно за рахунок зростання середньорічної вартості необоротних активів на 70,8% (23748,6 тис. грн.). Збільшилася середньооблікова чисельність працівників на 1 особу. Збільшення техніки нажалі не призвело до ефективного її використання, адже фондівдача зменшилася на 46,% (1,18 грн.), але вплинуло на збільшення фондоозброєності на 67,8% (428,07 тис. грн./чол.). При цьому продуктивність праці знизилася на 10,7% (171,23 тис. грн./чол.), та при гальмувалася оборотність оборотних активів на 0,93 об. в рік або 34,8%.

Як вже відмічалось, важливою є діагностика майна підприємства та джерел його утворення, при якій використовують як вертикальний аналіз (структуру), так і горизонтальний (зміна показників в динаміці), табл.2.4.

Таблиця 2.4

Характеристика майна підприємства та джерел його формування за балансом

Показники	На 31.12.2021		На 31.12.2022		На 31.12.2023		Відхилення 2023 р. до 2021 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+, -	%	п.с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
АКТИВИ									
1. Необоротні активи:	34254,5	46,3	32792,0	40,6	49108,6	54,5	14854,1	43,4	8,2

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
в т.ч. основні засоби	23721,8	32,1	21408,3	26,5	34232,8	38,0	10511	44,3	5,9
2. Оборотні активи	39660,2	53,7	48031,7	59,4	41089,3	45,5	1429,1	3,6	-8,2
в т.ч. запаси	16710,8	22,6	28222,6	34,9	31461,1	34,9	14750,3	88,3	12,3
дебіторська	12768,5	17,3	2492,4	3,1	1769,6	1,9	-10998,9	-86,1	-15,4

заборгованість									
грошові кошти	1856,8	2,5	10524,8	13,0	1824,7	2,0	-32,1	-1,7	-0,5
<i>ПАСИВИ</i>									
1. Власний капітал	57448,1	77,7	67130,5	83,1	73285,5	81,3	15837,4	27,6	3,6
нерозподілений прибуток	54961,1	74,4	64628,5	80,0	70783,5	78,6	15822,4	28,8	4,2
2. Довгострокові зобов'язання та забезпечення	0	0,0	0	0,0	3335,0	3,7	3335,0	100	3,7
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	16466,6	22,3	13693,2	16,9	13487,4	15,0	-2979,2	-18,1	-7,3
БАЛАНС:	73914,7	100	80823,7	100	90107,9	100	16193,2	21,9	X

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Аналізуючи дані табл. 2.4. можна відмітити, що у 2023 р. збільшилася частка необоротних активів в структурі балансу підприємства з 46,3% у 2021 р. до 54,5% у 2023 р., відповідно відбулася зміна оборотних активів із 53,7% у 2021 р. до 45,5% у 2023 р. Зростання необоротних активів відбулося на 43,4% (14854,1 тис. грн.) у 2023 р. відносно 2021 р. в цілому за рахунок зростання основних засобів на 44,3% (10511 тис. грн.) у 2023 р. Зростання оборотних активів протягом 2021-2023 рр. на 3,6 % (1429,1 тис. грн.) відбулося за рахунок збільшення запасів на 88,3% (14750,3 тис. грн.) на невисокі темпи зростання оборотних активів вплинуло зменшення дебіторської заборгованості на 86,1% (10998,9 тис грн.) що стало позитивним в діяльності підприємства, адже боржники розрахувалися з підприємством.

Проаналізувавши капітал підприємства відмітимо те, що до 2023 р. пасиви формувалися лише за рахунок власного капіталу та поточних зобов'язань, проте у 2023 р. з'явилися довгострокові зобов'язання. Розподіл часток пасивів у 2023 р. був наступний: власний капітал 81,3%, довгострокові зобов'язання – 3,75 та поточні зобов'язання – 15,0%. Зростання власного капіталу відбулося на 27,6% (15837,4 тис. грн.), зменшення поточних зобов'язань – на 18,1% (2979,2 тис. грн.) протягом періоду дослідження.

Бізнес-модель підприємства функціонує ефективно доки здатна генерувати прибуток, отже формування фінансових результатів підприємства проаналізуємо в наступній табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Механізм формування фінансових результатів діяльності підприємства

Показники	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+, -	%
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	85020,0	58455,8	77377,7	-7642,3	-8,9
Інші операційні доходи	3079,8	3267,3	13544,0	10464,2	в 3,4 р.б.
Разом доходи	88099,8	61723,1	90921,7	2821,9	3,2
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	50316,3	34457,8	59924,0	9607,7	19,1
Інші операційні витрати	9194,0	14789,7	18329,4	9135,4	99,4
Інші витрати	16,8	0	175,6	159,1	в 9,5 р.б.
Разом витрати	59527,1	49247,5	78429,0	18901,9	31,8
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	28572,7	12475,6	12492,7	-16035,0	-56,2
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	28572,7	12475,6	12492,7	-16035,0	-56,2

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

За даним таблиці робимо висновки, що чистий дохід підприємства від реалізації продукції зменшився на 8,9% (7642, 3 тис. грн.), проте збільшення інших операційних доходів в 3,4 рази (10464,2 тис. грн.) спричинили зростання доходів підприємства на 3,2% (2821,9%). Значно зросла собівартість реалізованої продукції на 19,1% (9607,7 тис. грн.) за рахунок зростання цін на насіння, паливо, інші енергоносії та добрива. Збільшення інших операційних витрат на 99,4% (9135,4 тис. грн.) спричинило разом із зростанням собівартості зростання витрат на 31,8% (18901,9 тис. грн.). Як бачимо перевищення темпів зростання витрат на доходами призвело до того, що обсяг чистого фінансового результату зменшився у 2023 р. в порівнянні із 2021 р. на 56,2% (16035 тис. грн.). проте варто відмітити, що у 2023 р. підприємство було прибутковим.

Як було також вище зазначено, коефіцієнтний аналіз показників ліквідності, фінансового стану, ділової активності та рентабельності також виступає

невід'ємною частинною діагностики фінансово-економічного стану підприємства, табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка показників оцінки фінансового стану підприємства

Показники	Роки			Відхилення 2023 р до 2021 р., +,-
	2021	2022	2023	
1. Коефіцієнт загальної ліквідності	2,41	3,51	3,05	0,64
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,11	0,77	0,14	0,03
3. Чистий оборотний капітал	23193,6	34338,5	27601,9	4408,3
4. Коефіцієнт автономії	0,78	0,83	0,81	0,03
5. Коефіцієнт фінансової стабільності	3,49	4,90	4,36	0,87
6. Коефіцієнт забезпеченості власними засобами	0,31	0,42	0,59	0,28
7. Коефіцієнт оборотності активів	1,30	0,76	0,91	-0,39
8. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,48	0,87	1,06	-1,42
9. Рентабельність господарської діяльності, %	47,9	25,3	15,9	-32,0
10. Рентабельність власного капіталу, %	49,7	18,6	17,0	-32,7
11. Рентабельність продукції, %	56,8	36,2	29,1	-27,7

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

За даними представленими в табл. 2.6 можна зробити наступні висновки. Коефіцієнт загальної ліквідності збільшився на 0,64 пункти, що говорить про зростання незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування і можливості вчасно погасити свої поточні зобов'язання. Збільшення готівки та зменшення поточних зобов'язань також вплинули на зростання абсолютної ліквідності підприємства на 0,03 пункти.

Збільшення власного капіталу в структурі пасивів підприємства ще більше зробило підприємство незалежним від зовнішніх джерел фінансування, що спричинило ріст коефіцієнту автономії на 0,03 пункти. Також дана динаміка відобразилася і на коефіцієнті фінансової стабільності підприємства, коефіцієнт збільшився на 0,87 пунктів, і на коефіцієнті забезпеченості власними засобами, який збільшився на 0,28 пунктів протягом 2021-2023 рр.

При цьому дещо знизилися показники ділової активності підприємства, адже показники оборотності активів та власного капіталу знизилися на 0,39 та 1,42 об. в рік. Така ж динаміка із показниками ефективності (рентабельності) діяльності підприємства, які через стрімке зростання витрат зазнали суттєвого зменшення. Так, рентабельність господарської діяльності зменшилася на 32,0%, рентабельність власного капіталу – на 32,7%, а рентабельність продукції – на 27,7%. Проте, через те, що підприємство всі роки працювало прибутково, дані показники хоч і зменшилися, проте мають позитивне значення.

Отже, підсумовуючи результати діагностики фінансово-економічного стану підприємства відмітимо, що ТОВ «Вертокиївка» на сьогоднішній день, працює прибутково, нарощуючи обсяги господарювання, є ліквідним, фінансово незалежним, проте існують деякі проблеми з ефективністю використання наявних ресурсів підприємства, що відображено на результативних показниках, і якщо не виправити дану ситуацію, то дане підприємство у найближчому майбутньому втратить свої позиції конкурентоспроможного та стабільного гравця на ринку виробництва сільськогосподарської продукції.

2.3. Оцінка ефективності управління необоротними активами підприємства

Управління необоротними активами на підприємства здійснюється в рамках єдиної облікової політики підприємства, яка спрямована на те, щоб розуміти яка техніка знаходиться на балансі підприємства, яким чином вона використовується (зношується) в процесі виробничої діяльності, яка її залишкова вартість. Відділ бухгалтерії також здійснює дооцінку, уцінку та переоцінку необоротних активів, для розуміння її справедливої вартості в процесі нарахування амортизації та розрахунку податку на прибуток.

Головний інженер разом з агрономом здійснюють обґрунтування потреби в новій техніці, а підрозділи, які підпорядковуються головному інженеру слідкують за станом використання, фізичними та моральними параметрами технічних

засобів, здійснюючи вчасно технічне, обслуговування, ремонт та модернізацію діючого обладнання.

Оцінку ефективності управління необоротними активами підприємства варто розпочати із аналізу динаміки та структури необоротних активів, табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка та структура необоротних активів підприємства

Показники	На 31.12.2021		На 31.12.2022		На 31.12.2023		Відхилення 2023 р. до 2021 р.		
	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	+, -	%	п.с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Нематеріальні активи	2690	8,3	2630,3	8,0	2595,4	5,3	-94,6	-3,5	-3,0
Незавершені капітальні інвестиції	136,5	0,4	684,2	2,1	621,3	1,3	484,8	В 3,6 р.б.	0,9
Основні засоби	23721,8	69,3	21408,3	65,3	34232,8	69,7	10511	44,3	0,4
Довгострокові біологічні активи	7706,2	22,0	8069,2	24,6	11569,1	23,7	3862,9	50,1	1,7
РАЗОМ	34254,5	100	32792,0	100	49108,6	100	14854,1	43,4	X

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

З огляду на дані, представлені в табл. 2.7. відмітимо, що найбільшу частку в необоротних активах підприємства займають основні засоби, які є головним інструментом виробничої діяльності – 69,3% у 2021 р. та 69,7% у 2023 р. При цьому питома вага нематеріальних активів зменшилася з 8,3% у 2021 р. до 5,3% у 2023 р. Збільшилася у 2023 р питома вага незавершених капітальних інвестицій та довгострокових біологічних активів на 0,9 пунктів та 1,7 пункт відповідно.

Аналізуючи динаміку необоротних активів відмітимо, що вартість основних засобів зростає на 44,3% (10511 тис. грн.), довгострокових біологічних активів – на 50,1% (3862,9 тис. грн.) та незавершених капітальних інвестицій – в 3,6 рази (484,8 тис. грн.). Зменшення постерігалось лише за статтею нематеріальні активи – 94,6%.

Залишкова вартість – це фактично вартість обладнання, яка ще не використана у процесі виробничої діяльності, тобто та її частина, на яку не відбувалося

нарахування амортизаційних відрахувань. Здійснено аналіз стану та складу основних засобів ТОВ «Вертокийівка» за залишковою вартістю, табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Оцінка стану та складу основних засобів ТОВ «Вертокийівка» за залишковою вартістю

Показники	На 31.12.2021		На 31.12.2022		На 31.12.2023		Відхилення 2023 р. до 2021 р.		
	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	+, -	%	п.с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Основні виробничі засоби	21895,2	92,3	20102,4	93,9	31459,9	91,9	9564,7	43,7	-0,4
Основні невиробничі засоби	1826,6	7,7	1305,9	6,1	2772,9	8,1	946,3	51,8	0,4
Активна частина основних засобів	20116,1	84,8	18004,4	84,1	28515,9	83,3	8399,8	41,8	-1,5
Пасивна частина основних засобів	3605,7	15,2	3403,9	15,9	5716,9	16,7	2111,2	58,6	1,5
Власні основні засоби	20282,1	85,5	18924,9	88,4	29645,6	86,6	9363,5	46,2	1,1
Орендовані основні засоби	3439,7	14,5	2483,4	11,6	4587,2	13,4	1147,5	33,4	-1,1
Засоби, що фактично використовуються в господарській діяльності	21895,2	92,3	19888,3	92,9	31528,4	92,1	9633,2	43,9	-0,2
Засоби, що передані в оренду	1518,2	6,4	1434,4	6,7	2225,1	6,5	706,9	46,6	0,1
Засоби, що не використовуються (тимчасово, або постійно)	308,4	1,3	85,6	0,4	479,3	1,4	170,9	55,4	0,1
Разом	23721,8	100	21408,3	100	34232,8	100	10511	44,3	X

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Аналізуючи дані, представлені в табл. 2.8. відмітимо те, що аналіз було проведено за участю засобів у виробничому процесі, за відносинами володіння та використання необоротних активів тощо. Отже, за відношенням до виробничого процесу на підприємстві у 2023 р. 91,9 % складали основні засоби виробничого призначення, і лише 8,1% - основні засоби не виробничого призначення. Вартість

яких збільшилася на 43,7% (9564,7 тис. грн.) та 51,8% (946,3 тис. грн.) відповідно.

По відношенню до участі у виробничому процесі виділяють активну та пасивну частину основних засобів, так активна частина складала у 2023 р. 83,8%, а пасивна – 16,7%. Збільшення активної частини відбулося на 41,8% (8399,8 тис. грн.), а пасивної – на 58,6% (2111,2 тис. грн.) відповідно.

За відносинами володіння ми виділили власні основні засоби та орендовані. Частка вартості власних у 2023 р. складала 86,6%, орендованих – 13,4%. Вартість власних основних засобів збільшилася на 46,2% (9363,5 тис. грн.) а орендованих – на 33,4% (1147,5 тис. грн.).

Також ми поділити основні засоби за фактичним використанням в господарській діяльності, ті, що передані в оренду та на ті, що не використовуються. У 2023 р. найбільшу частку складали основні засоби що фактично використовуються в господарській діяльності – 92,1%.

При аналізі ефективності використання необоротних активів важливим етапом аналізу є оцінка наявності, рух та динаміки необоротних активів за первісною вартістю, табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Оцінка наявності, рух та динаміки необоротних активів за первісною вартістю у 2023 році

Основні засоби	Наявність на 01.01.2023 р.		Надходження протягом року		Вибуття протягом року		Наявність на 31.12.2023 р.		Відхилення 01.01.2023 р. від 31.12.2031 р.		
	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	+, -	%	п.с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Усього вартість необоротних активів у тому числі:	32792,0	100	23786,1	100	5469,5	100	49108,6	100	16316,6	49,8	X
Основні засоби:	21408,3	65,3	14786,2	62,2	1961,7	35,9	34232,8	69,7	12824,5	59,9	4,4

Продовження табл. 2.9

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

будівлі, споруди	4230,2	12,9	737,4	3,1	1269,2	23,2	6236,8	12,7	2006,6	47,4	-0,2
машини та обладнання	9706,4	29,6	2188,3	9,2	727,4	13,3	15616,5	31,8	6210,1	63,9	2,2
транспортні засоби	5541,8	16,9	1117,9	4,7	257,1	4,7	8839,5	18,0	3297,7	59,5	1,1
малоцінні необоротні матеріальні активи	1410,1	4,3	618,4	2,6	623,4	11,4	2651,9	5,4	1241,8	88,1	1,1
інші основні засоби	519,8	1,6	285,4	1,2	78,7	1,4	883,9	1,8	364,1	70,0	0,2
Незавершені капітальні інвестиції	684,2	2,1	0,0	0,0	62,9	1,1	621,3	1,3	-62,9	-9,2	-0,8
Довгострокові біологічні активи	8069,2	24,6	3965,1	16,7	465,2	8,5	11569,1	23,7	3499,9	43,4	-0,9
Нематеріальні активи	2630,3	8,0	62,3	0,3	27,4	0,5	2595,4	5,3	-34,9	-1,3	-2,7

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Аналізуючи дані, представлені в табл. 2.9 відміти, що протягом 2023 р. відбулося зростання необоротних активів підприємства на 49,8% (16316,6 тис. грн.), вартість основних засобів збільшилася на 59,9% (12824,5 тис. грн.), вартість довгострокових біологічних активів збільшилася на 43,4% (3499,9 тис. грн.), вартість незавершених капітальних та нематеріальних активів інвестицій зменшилася на 9,2% (62,9 тис. грн.) та 1,3% (34,9 тис. грн.) відповідно.

В розрізі основних засобів найбільшого зростання зазнали такі статті, як: машини та обладнання та транспортні засоби на 63,9% (6210,1 тис. грн.) та 59,5% (3297,7 тис. грн.) відповідно. Вартість інших складових також зросла, проте дещо меншими темпами.

Оцінка стану, складу та структури основних засобів представлено в табл. 2.10.

В структурі основних засобів протягом всього періоду дослідження найбільшу питому вагу займали машини та обладнання 45,9% у 2021 р. та 45,6% у 2023 р. та транспортні засоби - 26,9% у 2021 р. та 25,8% у 2023 р., що цілком відповідає структурі основних засобів виробничого підприємства. Будівлі та споруди також складають вагому частку у 2021 р. – 17,8% та у 2023 р. – 18,2%. За

усіма дослідженими групами основних засобів відбулося зростання протягом 2021-2023 рр., проте з огляду на те, що підприємство виробниче, найбільшого зростання у 2023 р. зазнали такі статті як машини та обладнання – на 4728,2 тис. грн. (43,4%), транспортні засоби – на 2458,3 тис. грн. (38,5%) та будівлі і споруди – на 2014,3 тис. грн. (47,7%).

Таблиця 2.10

Оцінка стану та складу структури основних засобів ТОВ «Вертокийівка» за залишковою вартістю

Показники	На 31.12.2021		На 31.12.2022		На 31.12.2023		Відхилення 2023 р. до 2021 р.		
	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	+, -	%	п.с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Будівлі, споруди	4222,5	17,8	4230,2	19,8	6236,8	18,2	2014,3	47,7	0,4
Машини та обладнання	10888,3	45,9	9706,4	45,3	15616,5	45,6	4728,2	43,4	-0,3
Транспортні засоби	6381,2	26,9	5541,8	25,9	8839,5	25,8	2458,3	38,5	-1,1
Малоцінні необоротні матеріальні активи	1731,7	7,3	1410,1	6,5	2651,9	7,7	920,2	53,1	0,4
Інші основні засоби	498,1	2,1	519,8	2,5	883,9	2,7	385,8	77,5	0,6
Усього	23721,8	100	21408,3	100	34232,8	100	10511	44,3	X

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Для забезпечення ефективності виробничого процесу підприємство має своєму володінні та користуванні велику кількість спеціальної та спеціалізованої техніки, за рахунок якої відбувається технічне забезпечення виробничого процесу. Так, загальний обсяг технічних засобів нараховує 34 од. техніки, так як техніка вся різних виробників та різної потужності, то нами представлено лише загальний її перелік. Перелік виробничого обладнання підприємства представлено в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Перелік виробничого обладнання підприємства, одиниць обладнання

№ з/п	Найменування	Кількість, шт.
1	2	3

1	Трактори	6
2	Зернозбиральні комбайни	2

Продовження табл. 2.11

1	2	3
3	Коренезбиральні машини	2
4	Гичкозбиральні машини	1
5	Машини очищувачі головок коренів	1
6	Машини для захисту рослин	3
7	Культиватори	2
8	Жнивarki	4
9	Сінокосарки	2
10	Причепи та напівпричепи	3
11	Плуги	4
12	Сівалки	4
	Разом	34

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Так як одним із внутрішніх джерел фінансування відтворення основних засобів підприємства є амортизаційні відрахування проаналізуємо окремо динаміку їх нарахування та використання на підприємстві, табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Динаміка використання амортизаційних відрахувань підприємства

Показник	Роки						Відхилення 2023 р. до 2021 р.		
	2021		2022		2023		+/-	%	п/с
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Нараховано за звітний рік	4287,2	100,0	4687,8	100,0	5272,3	100	984,1	22,9	X
Використано за рік – усього	4167,2	97,2	4575,3	97,6	5077,2	96,3	910,0	21,8	-0,9
в тому числі на: поліпшення основних засобів	668,8	15,6	759,4	16,2	743,4	14,1	74,6	11,2	-1,5
придбання основних засобів	3498,4	81,6	3724,3	81,4	4333,8	82,2	835,4	23,9	0,6

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

За даними табл. 2.12. робимо висновок, що збільшення обсяг оновлення обладнання призводить до збільшення розмірів амортизаційних відрахувань. Так, протягом 2021-2023 рр. обсяг нарахованих амортизаційних відрахувань збільшився на 22,9% або 984,1 тис. грн. При цьому у 2021 р. було використано 97,2% амортизаційного фонду, з якого 15,6% на поліпшення основних засобів а 81,6% на придбання нових основних засобів. У 2023 р. було використано лише

96,3% амортизаційного фонду, з яких на придбання нових основних засобів було спрямовано вже 82,2% фонду. Таким чином, на поліпшення основних засобів у 2023 р. було спрямовано на 74,6 тис. грн. більше ніж у 2021 р., а на придбання нової техніки – на 835,4 тис. грн. більше ніж у 2021 р. Фактично використано у 2023 р. на поліпшення основних засобів 743,4 тис. грн., а на придбання нової техніки – 4333,8 тис. грн.

Обсяги оновлення основних засобів підприємства представлено в табл. 2.13

Таблиця 2.13

Обсяги оновлення основних засобів ТОВ «Вертокиївка», тис. грн.

(станом на 1 січня 2023 р.)

Рік	Назва об'єкту	Первісна вартість	Залишкова вартість	Джерело фінансування
2021	Машина для захисту рослин	1583,4	1266,7	власні кошти
	Плуг	1265	1012	власні кошти
	Жниварка	650	520	власні кошти
2022	Культиватор	2234,6	1676	власні кошти
2022	Система вентиляції для елеватору та складів	1489,7	1117,3	власні кошти
2023	Генераторна станція головного адміністративних та виробничих приміщень	941,8	753,4	власні кошти позикові кошти
	Корнезбиральний комбайн	1998	1598,4	позикові кошти
	Сінокосарки	1394	1115,2	власні кошти позикові кошти

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

За даними табл. 2.13 можна зробити висновок, що підприємство відповідально ставиться до технічної складової власної виробничої діяльності, активно фінансуючи технічне оновлення та розвиток господарства. Так, протягом 2021-2023 рр. незважаючи на воєнний стан та виклики сьогодення підприємство оновило парк техніки, використовуючи при цьому власні фінансові ресурси.

Крім оновлення, підприємство слідкує за станом наявної техніки, проводячи технічні огляди та ремонти обладнання у відповідності до паспорту кожної одиниці обладнання, адже це дозволяє уникнути суттєвих поломок і завжди мати техніку у робочому стані. У табл. 2.14 наведено план видів ремонтів обладнання та витрат на них ТОВ «Вертокиївка» у 2023 р.

Таблиця 2.14

Виконання ремонтів виробничого обладнання у 2023 р.

Вид ремонту	Обладнання	План 2023 р., тис. грн.	Факт 2023 р., тис. грн.	Відхилення плану від факту, +/-
Капітальний	Трактор	98,2	98,6	0,4
Поточний	Комбайн	52,4	52,1	-0,3
Профілактичний	Машина для захисту рослин	10,9	11,2	0,3
Профілактичний	Жниварка	2,3	2,1	-0,2
Технічний огляд	Культиватор	0,7	0,8	0,1
Всього	Х	164,5	164,8	0,3

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Аналізуючи дані табл. 2.14 відмітимо, що фактично бюджет на проведення ремонту технічних засобів було перевищено на 0,3 тис. грн. через подорожчання деяких ремонтних компонентів. Перевищення бюджету відмічалось за витратами на капітальний ремонт трактору на 0,4 тис. грн. та за результатами технічного огляду культиватора довелося замінити зношену деталь, тому ремонт виявився на 0,1 тис. грн. більше запланованого. Також профілактичний ремонт машини для захисту рослин обійшовся на 0,3 тис. грн. дорожче запланованого рівня. За іншими видами ремонтних робіт відмічено економію грошових коштів.

Узагальненням проведеного аналізу є дослідження показників оцінки стану, руху та ефективності використання основних засобів підприємства, табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Показники оцінки стану, руху та ефективності використання основних засобів підприємства

Показники	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р., +/-
	2021	2022	2023	
Коефіцієнт придатності	0,50	0,43	0,51	0,01
Коефіцієнт зносу	0,50	0,57	0,49	-0,01
Коефіцієнт оновлення	0,13	0,14	0,15	0,02
Коефіцієнт вибуття	0,12	0,11	0,10	-0,02
Коефіцієнт приросту	0,9	0,8	1,1	0,02
Фондовіддача основних засобів	2,53	1,74	1,35	-1,18
Фондомісткість основних засобів	0,39	0,57	0,74	0,35

Фондоозброєність основних засобів, тис. грн./чол.	633,07	657,32	1061,14	428,07
--	--------	--------	---------	--------

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Таким чином, за даними табл. 2.15 можна зробити висновки, що керівництво підприємства намагається оновлювати наявну техніку, адже коефіцієнт зносу за останні роки знизився на 0,01 пункт, підвищивши тим самим коефіцієнт придатності. Технічні засоби протягом досліджуваного періоду надходили на підприємство, про що свідчить коефіцієнт оновлення техніки який виріс на 0,3 пункти у 2023 р. відносно 2021 р. незважаючи на воєнний стан в країні, забезпечивши зростання фондоозброєності персоналу на 428,07 пунктів. Проте, незважаючи на дану позитивну тенденцію фондovіддача зменшилася, на 1,18 пунктів. Що говорить про зниження ефективності використання технічних засобів.

Підсумовуючи проведене дослідження відмітимо, що попри відповідальне ставлення до управління, оновлення та забезпечення технічними засобами працівників на підприємстві існує ряд невирішених питань щодо забезпечення ефективного використання наявного обладнання у поєднанні із ефективними землекористуванням, адже галузь діяльності підприємства наскладує свій відбиток на загальну ефективність використання його необоротних активів.

2.4. Напрями підвищення ефективності управління необоротними активами підприємства

З метою підвищення ефективності управління необоротними активами ТОВ «Вертокиївка» доцільно збільшити ефективність їх використання, що дасть змогу скоротити потребу в них, а відтак і в обсязі необхідного їх фінансування, а також забезпечити сталість темпів економічного розвитку підприємства за рахунок більш раціонального використання власних фінансових ресурсів.

Покращення політики управління основними засобами ТОВ «Векртокиївка» повинно забезпечувати ефективне їх функціонування на 4 етапах управління на яких основні засоби формуються, використовуються, оновлюються та вибувають.

Цільовими орієнтирами та установками такого управління повинні стати: узгодження роботи всіх служб і дільниць, забезпечення ритмічності виробництва, пропорційність завантаження обладнання, скорочення тривалості виробничого циклу, формування якісної сировинної бази, зниження собівартості продукції, забезпечення поставок по якості, в установлені терміни, з ефективним використанням виробничих ресурсів.

На першому цьому етапі повинно здійснюватися управління процесом формування основних засобів, визначатися джерела, тобто складові за допомогою яких основні засоби надходять на підприємства за рахунок:

- придбання необхідних основних засобів;
- будівництва нових споруд;
- грошових та матеріальних внесків засновників;
- доходів, одержаних від реалізації продукції;
- доходів від цінних паперів;
- лізингу;
- кредитів банків та інших кредиторів;
- капітальних вкладень і дотацій з бюджетів;
- безоплатних або благодійних внесків, пожертвувань.

Придбання необхідних основних засобів - найпоширеніший спосіб отримання об'єктів основних засобів.

Будівництво здійснюють господарським або підрядним способом. Підрядний спосіб будівництва більш прогресивний, ніж господарський, бо його виконують спеціалізовані будівельні організації, які мають свої кадри будівельників, будівельні машини і механізми, практичний досвід роботи тощо.

За рахунок майнових внесків (вступних, членських, цільових тощо) учасників формується майно об'єднання підприємств. Пайовий внесок – представляє собою суму грошового внеску, сплачену юридичною або фізичною особою при вступі до спільного підприємництва. Він вноситься: грошовими коштами; шляхом передачі у власність підприємства майна і інших матеріальних цінностей; прав користування землею, водою і іншими природними ресурсами; майнових прав (в

тому числі на використання винаходів, “ноу-хау”); шляхом представлення майна у користування господарюючого суб’єкта без відшкодування на протязі деякого проміжку часу витрат володаря (на утримання, ремонт, амортизацію будівель, приміщень, обладнання, інструментів, транспорту); шляхом відрахувань від заробітної плати робітників на протязі деякого проміжку часу.

Доходи, отримані від продажу цінних паперів. Цінні папери представляють собою грошові документи. До них відносяться акції, облігації, векселі, заставні свідоцтва, страховий поліс і ін.

В даний час кредит має величезне значення. Він вирішує проблеми, що стоять перед всією економічною системою. Так за допомогою кредиту можна перебороти труднощі, пов’язані з тим, що на одній ділянці визволяються тимчасово вільні кошти, а на інших виникає потреба в них. Кредит акумулює капітал, що визволився, тим самим, обслуговує прилив капіталу, що забезпечує нормальний відтворювальний процес. Також кредит прискорює процес грошового обігу, забезпечує виконання цілого ряду відносин: страхових, інвестиційних, грає велику роль у регулюванні ринкових відносин.

На другому етапі потрібно проводити управління використанням основних засобів, яке має важливе значення для розвитку діяльності підприємства, оскільки збільшується економічний потенціал і виробничі можливості, підвищується технічний рівень виробництва та збільшуються темпи зростання продуктивності праці, поліпшення якості продукції та інших показників.

Управління процесом використання основних засобів включає такі напрями:

- збільшення екстенсивного завантаження;
- підвищення інтенсивного навантаження;
- автоматизація та механізація виробництва;
- вибір правильних методів амортизації;
- застосування прогресивних форм організації та управління виробництвом.

Збільшення екстенсивного завантаження в межах календарного фонду часу включає такі складові, як скорочення простоїв машин та обладнання, підвищення коефіцієнту змінності роботи виробничого обладнання, зниження кількості

недіючого і прискорення виведення з експлуатації непотрібного і зайвого обладнання.

Підвищення інтенсивного навантаження (продуктивності в одиницю часу) розглядає такі складові, як впровадження нових високоефективних технологій, інтенсифікація виробничих процесів, застосування прогресивних форм і методів організації виробництва, освоєння в стислі терміни експлуатаційних показників введених в дію нових об'єктів нової техніки.

Автоматизація та механізація виробництва - головний напрям науково-технічного прогресу, вищий ступінь механізації виробництва, при якому ручна праця замінюється машинною як на основних, так і на допоміжних взаємопов'язаних операціях, на роботах по створенню певного виробу або виконанню закінченого виробничого процесу. Комплексна механізація створює умови для повної автоматизації виробництва.

Внутрішній контроль ефективності використання основних засобів, правильність вибору методів нарахування амортизації та напрямки використання акумульованих коштів забезпечують раціональне управління ризиками та надають можливість вичерпного інформативного забезпечення розрахунку оптимальних напрямків стратегічного розвитку підприємства.

На третьому етапі управління основними засобами слід відмітити процес оновлення, який являється наслідком інтенсивного відтворення та використання діючих основних засобів підприємства. Ці процеси сприяють постійному підтримуванню належного технічного рівня кожного підприємства та дають змогу збільшувати обсяг виробництва продукції без додаткових інвестиційних ресурсів, знижувати собівартість виробів за рахунок скорочення питомої амортизації й витрат на обслуговування виробництва та його управління, підвищувати фондівіддачу і прибутковість.

На даному етапі слід проводити управління на відповідних позиціях:

- модернізація - управління вдосконалення конструкції, що забезпечує підвищення продуктивності об'єкта, який модернізується, сприяє розширенню

його технологічних можливостей до рівня сучасних технічних і технологічних вимог, досягненню економії ресурсів, поліпшенню умов праці;

- реконструкція - управління комплексом заходів щодо збільшення виробничих потужностей, підвищення продуктивності праці, технічного рівня виробництва з метою збільшення випуску продукції, зниження її собівартості з як найменшими затратами матеріальних і грошових ресурсів на одиницю введеної потужності;

- розширення відбувається шляхом відновлення основних засобів в кожному наступному циклі у зростаючому масштабі щодо кількості та якості виготовленого продукту;

- технічне переозброєння діючих основних засобів відноситься комплекс заходів по підвищенню техніко-економічного рівня окремих виробництв, цехів та дільниць на основі впровадження передової техніки та технології, механізації і автоматизації виробництва, модернізації та заміни застарілого і фізично зношеного устаткування новим, більш продуктивним, а також по удосконаленню загальнозаводського господарства та допоміжних служб.

Фінансування оновлення основних засобів є важливою ланкою процесу управління, і воно зводиться до п'яти варіантів:

- перший з них ґрунтується на тому, що весь обсяг оновлення цих активів фінансується за рахунок власних коштів;

- другий і третій з них заснований на змішаному фінансуванні оновлення основних засобів за рахунок власного й довгострокового позикового капіталу;

- четвертій варіант передбачає оновлення їх винятково за рахунок кредитування (кредит - це економічні відносини між юридичними та фізичними особами з приводу перерозподілу вартості на засадах повернення і, як правило, з виплатою процента);

- п'ятий варіант полягає оновленні основних засобів за лізингу.

На четвертому етапі управління основними засобами вони вибувають із підприємства, об'єкт припиняється визнаватися активом, а тому не очікуються майбутні економічні вигоди від його використання або продажу. Вибуття може

здійснюватися за рахунок: фізичного або морального зносу, продажу, дарування, вилучення тощо.

З огляду на проведені дослідження системи управління необоротними активами ТОВ «Вертокиївка», в процесі якого встановлено, що на підприємстві знижується фондівдача від використання основних засобів та відсоток зношеного обладнання складав 49% у 2023 р., вважаємо за потрібне запропонувати керівництву підприємства звернути увагу на інвестиційний проект, який передбачає здійснення оновлення техніко-технологічної бази шляхом придбання двох зернозбиральних комбайнів.

Даний проект покликаний комплексно вирішити ряд проблем на підприємстві: по-перше, забезпечити оновлення парку обладнання; по-друге, розвинути інноваційну складову підприємства; по-третє, підвищити продуктивність збору врожаю з 1 га забезпечивши приріст продуктивності праці; по-четверте, впровадити ресурсозберігаючі технології знизивши витрати на 1 т готової продукції тощо.

Проект спрямований на досягнення соціальних і екологічних результатів шляхом покращення умов праці працівників, підвищення якості продукції і збереження природних ресурсів. Це досягається шляхом оптимізації робочих процесів для підвищення ефективності праці та зниження негативного впливу на навколишнє середовище. Проект також спрямований на впровадження відповідальних методів обробки ґрунтів, що сприяють їх довготривалій родючості, а також на захист унікальності екосистеми та збереження біорізноманіття.

Зважаючи на наявність на підприємстві фінансових ресурсів у достатній кількості, на нашу думку, придбання двох зернозбиральних комбайнів John Deere 9860 STS стане доцільним рішенням. Ці комбайни є сучасними та оснащені автоматизованими системами обмолоту та сепарації зерна, а також новими системами очищення зерна та регулювання деяких параметрів. Вартість одного комбайна складає 2100 тис. грн., отже, для придбання двох комбайнів підприємству потрібно виділити 4200 тис. грн.

Використання комбайнів дозволить підприємству підвищити якість збору урожаю за рахунок більшого захвату площі оброблювальної землі та продуктивнішого просіювання, що забезпечить збільшення виходу зернової продукції в середньому на 3,5%. Ця техніка вважається більш продуктивною та ресурсозберігаючою, що забезпечить зниження витрат виробничої діяльності на 1,04% з 1 га.

Оскільки на підприємстві довгострокові зобов'язання з'явилися тільки у 2023 р., то ставка дисконту визначається на рівні середньозваженої вартості власного капіталу і для ТОВ «Вертокийівка» буде становити 18%.

Таблиця 2.16

Вхідні розрахункові дані за проектом покупки двох зернозбиральних
комбайнів John Deere 9860 STS

Показник	Період реалізації проекту, рік			
	2025	2026	2027	2028
Сума інвестиційних витрат, тис. грн.	4200	-	-	-
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	-	2749	3055	3246
Амортизаційні відрахування, тис. грн.	-	420	420	420
Ставка дисконту, 18 %	1	0,847	0,718	0,609
Грошові потоки, тис. грн.	-	2329	2635	2826
Дисконтовані грошові потоки, тис. грн.	-	1972,7	1891,9	1721,0
Дисконтований грошовий потік з початку експлуатації проекту нарастаючим підсумком – NPV ₁ , тис. грн.	-	1972,7	3864,6	5585,6
Ставка дисконту, 28%	1	0,781	0,610	0,477
Дисконтовані грошові потоки за ставкою 28%	-	1540,7	1154,1	820,9
Дисконтовані потоки з початку експлуатації проекту нарастаючим підсумком NPV ₂ , тис. грн.	-	1540,7	2694,8	3515,7
Сума витрат за проектом, тис. грн.	4200	-	-	-

Джерело: складено автором за власними дослідженнями

Проаналізуємо показники за проектом.

Чистий приведений дохід (NPV₁): $5585,6 - 4200 = 1385,6$ тис. грн.

Оскільки NPV₁ більше за 0, то проект можна вважати ефективним.

Індекс рентабельності проекту (IP): $5585,6/4200 = 1,32$.

З огляду на те, що індекс рентабельності проекту (IP) більше за 0, то проект вважається таким, що його доцільно прийняття.

Внутрішня норма доходності (IRR) визначає максимально допустимий рівень витрат, що можуть бути безпосередньо пов'язаними з проектом. Приймавши IRR за проектом на рівні 28%, отримуємо такі показники.

$$IRR = 3515,7 - 4200 = -684,3 \text{ тис. грн.}$$

Так як, IRR - це внутрішня норма доходності, яка розраховується як різниця між чистим приведеним доходом (NPV) та початковими витратами. У даному випадку IRR дорівнює 28%, що перевищує 18%, що робить проект доцільним для прийняття.

Період окупності проекту (ТО) обчислюється як частка відношення початкових витрат до середньорічного чистого приведенного доходу.

$$\text{Період окупності проекту (ТО)} = 4200 / (5585,6 / 3) = 2,26 - 2 \text{ роки і 5 місяців}$$

За нашими розрахунками, період окупності проекту складає 2 роки і 5 місяців, що менше чотирьох років. Отже, за цим критерієм проект також вважається доцільним до прийняття.

Узагальнимо отримані результати у вигляді табл. 2.17.

Таблиця 2.17

Показники оцінки ефективності запропонованого проекту покупки двох зернозбиральних комбайнів John Deere 9860 STS

Показник	Результат
Сума інвестиційних витрат, тис. грн.	4200
Дисконтований грошовий потік з початку експлуатації проекту наростаючим підсумком – NPV ₁ , тис. грн.	5585,6
Чистий приведений дохід за проектом (NPV ₁), тис. грн.	1385,6
Термін окупності проекту (ТО), років	2,26
Внутрішня норма рентабельності (IRR), тис. грн.	-684,3
Індекс прибутковості (IP)	1,32

Джерело: складено автором за власними дослідженнями

На основі даних проведеного аналізу ефективності запропонованого проекту покупки двох зернозбиральних комбайнів John Deere 9860 STS нами встановлено, що даний проект можна вважати ефективним і доцільним для прийняття на підприємстві. Окремою важливою складовою даного проекту є можливість

забезпечення підвищення продуктивності праці та зниження трудомісткості виробництва, а також покращення показників якості продукції. Зниження темпів росту витрат собівартості продукції у порівнянні з темпами росту чистого доходу в кінцевому підсумку позитивно вплине на загальну ефективність діяльності підприємства та зміцнить його позиції на ринку сільськогосподарської продукції.

Розрахунок узагальнених показників впливу інвестиційного проекту на показники діяльності підприємства представлено в табл. 2.18.

Таблиця 2.18

Оцінка впливу інвестиційного проекту на показники діяльності підприємства

Показники	2023 р.	Плановий період (2025 р.)	Відхилення, +/-
Капітальні вкладення, тис. грн.	-	4200	4200
Собівартість продукції, тис. грн.	59924,0	60547,2	623,2
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	77377,7	80085,9	2708,2
Товарності виробництва, %	94,6	96,2	1,6
Продуктивність праці, тис. грн./особу	1432,92	1480,0,9	47,17
Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн.	57301,3	58771,1	1469,8
Фондовіддача, тис. грн./ тис. грн.	1,35	1,39	0,04

Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства

Таким чином, запропонований захід, який передбачає оновлення парку обладнання шляхом придбання двох зернозбиральних комбайнів John Deere 9860 STS за рахунок власних фінансових ресурсів буде ефективним та доцільним для впровадження на підприємстві. Термін окупності інвестиційного проекту становить 2 роки і 5 місяців, індекс рентабельності - 1,32, а чистий приведений дохід за проектом дорівнює 1385,6 тис. грн., а отже більше 0.

В той же час, реалізація даного проекту забезпечить збільшення виходу зернової продукції в середньому на 3,5%, при рості витрат виробничої на 1,04%. Це позитивно вплине на зростання таких показників як продуктивність праці, яка збільшиться на 47,17 тис.грн. /чол. та на фондовіддачу, зростання якої буде становити 0,04 пункти.

Висновки до розділу 2

Дослідження обраної теми проводилося на базі Товариства з обмеженою відповідальністю «Вертокиївка». ТОВ «Вертокиївка» спеціалізується на вирощуванні рослинницької продукції, зокрема зернових (за винятком рису), бобових та олійних культур. Головне завдання, яке стоїть перед керівництвом господарства, полягає у максимальному задоволенні потреб споживачів у високоякісній сільськогосподарській продукції.

За даними проведеного дослідження можна відмітити, що чистий дохід підприємства у 2023 р. був меншим ніж у 2021 р. на 8,9% (7642,3 тис. грн.), при цьому вищим, ніж результат першого воєнного 2022 р. Дана динаміка вплинула на зменшення величина чистого прибутку на 56,2% (16035,0 тис. грн.), проте на таке зменшення вплинуло зростання витрат на паливно-мастильні матеріали, так і на добрива. Середньорічна вартість активів збільшилася на 30,7% (20097,2 тис. грн.) переважно за рахунок зростання середньорічної вартості необоротних активів на 70,8% (23748,6 тис. грн.). Збільшилася середньооблікова чисельність працівників на 1 особу.

Найбільшу частку в необоротних активах підприємства займають основні засоби, які є головним інструментом виробничої діяльності – 69,3% у 2021 р. та 69,7% у 2023 р. При цьому питома вага нематеріальних активів зменшилася з 8,3% у 2021 р. до 5,3% у 2023 р. Збільшилася у 2023 р питома вага незавершених капітальних інвестицій та довгострокових біологічних активів на 0,9 пунктів та 1,7 пункт відповідно.

Аналізуючи динаміку необоротних активів відмітимо, що вартість основних засобів зросла на 44,3% (10511 тис. грн.), довгострокових біологічних активів – на 50,1% (3862,9 тис. грн.) та незавершених капітальних інвестицій – в 3,6 рази (484,8 тис. грн.). Зменшення постерігалось лише за статтею нематеріальні активи – 94,6%.

Оцінивши показники стану, руху та ефективності використання основних засобів підприємства ми зробили висновки, що керівництво підприємства намагається оновлювати наявну техніку, адже коефіцієнт зносу за останні роки знизився на 0,01 пункт, підвищивши тим самим коефіцієнт придатності. Технічні засоби протягом досліджуваного періоду надходили на підприємство, про що свідчить коефіцієнт оновлення техніки який виріс на 0,3 пункти у 2023 р. відносно 2021 р. незважаючи на воєнний стан в країні, забезпечивши зростання фондоозброєності персоналу на 428,07 пунктів. Проте, незважаючи на дану позитивну тенденцію фондовіддача зменшилася, на 1,18 пунктів. Що говорить про зниження ефективності використання технічних засобів.

З метою підвищення ефективності управління необоротними активами нами запропоновано оновити парк обладнання придбавши два зернозбиральних комбайни John Deere 9860 STS за рахунок власних фінансових ресурсів. Даний захід виявився ефективним та доцільним для впровадження на підприємстві, адже термін окупності інвестиційного проекту становить 2 роки і 5 місяців, індекс рентабельності - 1,32, а чистий приведений дохід за проектом дорівнює 1385,6 тис. грн., а отже більше 0.

В той же час, реалізація даного проекту забезпечить збільшення виходу зернової продукції в середньому на 3,5%, при рості витрат виробничої на 1,04%. Це позитивно вплине на зростання таких показників як продуктивність праці, яка збільшиться на 47,17 тис.грн. /чол. та на фондовіддачу, зростання якої буде становити 0,04 пункти.

ВИСНОВКИ

1. Проаналізувавши сутність та зміст необоротних активів нами встановлено, що за своєю економічною суттю та змістом, необоротні активи належать до засобів господарської діяльності підприємств, та перетворюються при втручанні людської діяльності в напрямі одержання продукції чи додаткових ресурсів. Згідно з чим, в господарському обігу необоротні активи застосовуються в якості потенційного ресурсу для виготовлення товарів, оскільки частка вартості цих вироблених товарів йде в формі амортизації новостворюваних товарів. Таким чином, здійснюється процес обігу капіталу, при якому короткостроковий капітал відіграє спеціальне значення в господарській роботі господарюючих суб'єктів. Необоротні активи досить різноманітні за своїм складом, тому їх можливо прокласифікувати залежно від багатьох ознак. Наприклад, розрізняють активні та пасивні основні засоби (складова необоротних активів), виробничі та невиробничі активи тощо.

2. Політика управління необоротними активами підприємства це система дій, заснованих на чітко сформульованих принципах, на базі яких визначаються напрями та обсяги фінансування необоротних активів, формуються необхідні грошові кошти з доступних джерел фінансування за допомогою різних методів та форм фінансування з урахуванням забезпечення оптимальної структури сформованих ресурсів з метою створення умов ефективного здійснення торговельно-технологічних процесів як у довгостроковому, так і в короткостроковому періодах діяльності.

3. Ефективний аналіз необоротних активів на підприємстві дозволить проводити перспективний аналіз використання їх на підприємстві; передбачати можливі зміни у формуванні портфелю необоротних активів з урахуванням змін зовнішнього середовища; контролювати й оцінювати відхилення показників

діяльності підприємства внаслідок зміни ефективності використання необоротних активів тощо. Найбільш важливим результативним показником для факторного аналізу підприємства є показник рентабельності необоротних активів, для якого варто використовувати чотирьохфакторну модель.

4. Наразі існує велика кількість нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері управління необоротними активами підприємства. Серед яких варто виділити: Податковий кодекс України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Закон України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» надається визначення поняття «відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна...», П(С)БО 7 «Основні засоби», П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, МСБО 16 «Основні засоби», МСБО 38 «Нематеріальні активи» та інші, проте і до сьогодні існує ряд розбіжностей та неточностей, які потребують більш детального роз'яснення.

5. Дослідження обраної теми проводилося на базі Товариства з обмеженою відповідальністю «Вертокиївка». ТОВ «Вертокиївка» спеціалізується на вирощуванні рослинницької продукції, зокрема зернових (за винятком рису), бобових та олійних культур. Головне завдання, яке стоїть перед керівництвом господарства, полягає у максимальному задоволенні потреб споживачів у високоякісній сільськогосподарській продукції.

6. За даними проведеного дослідження можна відмітити, що чистий дохід підприємства у 2023 р. був меншим ніж у 2021 р. на 8,9% (7642,3 тис. грн.), при цьому вищим, ніж результат першого воєнного 2022 р. Дана динаміка вплинула на зменшення величина чистого прибутку на 56,2% (16035,0 тис. грн.), проте на таке зменшення вплинуло зростання витрат на паливно-мастильні матеріали, так і на добрива. Середньорічна вартість активів збільшилася на 30,7% (20097,2 тис. грн.) переважно за рахунок зростання середньорічної вартості необоротних

активів на 70,8% (23748,6 тис. грн.). Збільшилася середньооблікова чисельність працівників на 1 особу.

7. Найбільшу частку в необоротних активах підприємства займають основні засоби, які є головним інструментом виробничої діяльності – 69,3% у 2021 р. та 69,7% у 2023 р. При цьому питома вага нематеріальних активів зменшилася з 8,3% у 2021 р. до 5,3% у 2023 р. Збільшилася у 2023 р. питома вага незавершених капітальних інвестицій та довгострокових біологічних активів на 0,9 пунктів та 1,7 пункт відповідно.

Аналізуючи динаміку необоротних активів відмітимо, що вартість основних засобів зросла на 44,3% (10511 тис. грн.), довгострокових біологічних активів – на 50,1% (3862,9 тис. грн.) та незавершених капітальних інвестицій – в 3,6 рази (484,8 тис. грн.). Зменшення постерігалось лише за статтею нематеріальні активи – 94,6%.

Оцінивши показники стану, руху та ефективності використання основних засобів підприємства ми зробили висновки, що керівництво підприємства намагається оновлювати наявну техніку, адже коефіцієнт зносу за останні роки знизився на 0,01 пункт, підвищивши тим самим коефіцієнт придатності. Технічні засоби протягом досліджуваного періоду надходили на підприємство, про що свідчить коефіцієнт оновлення техніки який виріс на 0,3 пункти у 2023 р. відносно 2021 р. незважаючи на воєнний стан в країні, забезпечивши зростання фондоозброєності персоналу на 428,07 пунктів. Проте, незважаючи на дану позитивну тенденцію фондovіддача зменшилася, на 1,18 пунктів. Що говорить про зниження ефективності використання технічних засобів.

8. З метою підвищення ефективності управління необоротними активами нами запропоновано оновити парк обладнання придбавши два зернозбиральних комбайни John Deere 9860 STS за рахунок власних фінансових ресурсів. Даний захід виявився ефективним та доцільним для впровадження на підприємстві, адже термін окупності інвестиційного проекту становить 2 роки і 5 місяців, індекс рентабельності - 1,32, а чистий приведений дохід за проектом дорівнює 1385,6 тис. грн., а отже більше 0.

В той же час, реалізація даного проекту забезпечить збільшення виходу зернової продукції в середньому на 3,5%, при рості витрат виробничої на 1,04%. Це позитивно вплине на зростання таких показників як продуктивність праці, яка збільшиться на 47,17 тис.грн. /чол. та на фондівдачу, зростання якої буде становити 0,04 пункти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренко І.Н. Вдосконалення політики управління необоротними активами підприємств. Економіка України. 2017. № 13. С.65-69.
2. Андрійчук Ю.А., Карпенко Ю.В. Сутнісні характеристики необоротних активів підприємства. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/43841>
3. Башнянин Г.І., Завійська О.І., Дунас О.І., Коропецька Т.О., Шпаргало Г.Є. Політика управління необоротними активами малих та середніх підприємств. URL: <http://surl.li/svxrh>
4. Бойко Р. В., Воронко Р. М., Редченко К. І. Облікове забезпечення системи управління основними засобами підприємства: організаційний аспект. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. 2022. Вип. No 70. С. 13–20.
5. Бойко Р. В., Чік М. Ю., Побережниченко М. В. Оцінка основних засобів у системі управління необоротними активами підприємства. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1329>
6. Бразілій Н.М., Крот Ю.М., Пастернак Я.П. Напрями визначення сутності необоротних активів та їх класифікації в системі обліку і звітності. URL: [https://doi.org/10.18371/fp.1\(45\).2022.071415](https://doi.org/10.18371/fp.1(45).2022.071415)
7. Буряченко Н.З. Бюджетування стану необоротних активів підприємства. Фінанси України. 2012. № 6. С.34-41.
8. Васьков Б. Класифікація та складові необоротних активів підприємства: економічний та обліковий аспекти: URL: <http://www.vtei.com.ua/doc/24032021/1/2.pdf>

9. Гавриловський О.С., Стащенко Ю.В. Поняття «необоротні активи» в обліковій практиці. URL: <http://global-national.in.ua/archive/19-2017/96.pdf>.
10. Галасюк В. В. Незалежна експертна оцінка як засіб забезпечення необхідного рівня ліквідності об'єктів застави (практичні аспекти): URL: <http://galasyuk.com.ua/downloads/publications/expert.pdf>.
11. Головка В. І., Дерун І. А. Економічний аналіз : практикум. Київ, 2021. 100 с.
12. Горбань С. Ю. Оцінка основних засобів за справедливою вартістю: вимога сьогодення. Економіка і суспільство. 2018. Вип. №15. С. 820–824.
13. Городня Т. Обґрунтування стратегії підвищення ефективності відтворення та використання основних виробничих фондів підприємства. Науковий вісник НЛТУ. 2018. №18.5. С. 287-290.
14. Гороховець Ю. А. Методика економічного аналізу нематеріальних активів: стан і пропозиції щодо вдосконалення. Бізнес Інформ. 2018. № 3. С. 236–241.
15. Господарський кодекс України: Закон від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
16. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2017. 85 с.
17. Гур'єва І.М. Економічна та облікова сутність необоротних матеріальних активів. Бізнес Інформ. 2021. № 10. С. 312-317.
18. Дем'янюк І.В. Економічна та облікова сутність необоротних активів, їх класифікація. Наукові читання: наук.-теорет. зб. 2014. Житомир: ЖНАЕУ. 2014. Т. 3. С. 61-66.
19. Дерун І.А., Цилюрик М.Е. Теоретико-організаційні аспекти аналізу наявності та ефективного використання нематеріальних активів підприємства. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3171>
20. Диба В. М. Облік та аналіз нематеріальних активів в умовах інституційних змін: теорія і методологія : дис. на здобуття наук. ступеня докт. ек. наук : спец. 08.00.09. Київ, 2017. 390 с.

21. Дружиловська Е.С. Довгострокові активи, призначені для продажу, та їх оцінка в російському та міжнародному обліку. Бухгалтер і закон. 2015. № 1(343). С. 21-30.
22. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава: РВВД ПДАА, 2018. 290 с.
23. Єфіменко Т. І. Методологічні аспекти визначення вартості, яка амортизується. URL: <http://www.irbisnbuv.gov.ua>.
24. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 від 07.02.2013. № 73 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
25. Задніпровський О.Г., Мартинів І.К. Оцінка основних засобів в бухгалтерському обліку засади поліваріантності. Інтелект XXI. 2019. №3. С. 56–60.
26. Запаси. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2. Від 01.01.2012. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_021
27. Запаси. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9: Наказ МФУ від 20.10.1999 № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>
28. Заплатинський М., Вудвуд В. Вдосконалення політики управління необоротними активами підприємства. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/economics/article/view/6788>
29. Кафка С.М. Економічна сутність процесів надходження та вибуття необоротних активів для цілей обліку. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2019. Т. 1. Вип. 11. С. 127-136.
30. Кірей О.С. Особливості оцінки необоротних активів. Економічний аналіз. 2017. Вип. 10, частина 1. С. 419-423.
31. Козенкова В. Д. Моделювання показників оцінки нематеріальних активів промислових підприємств. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2020. № 1. С. 197-209.
32. Кудлаєва Н. В. Визнання та оцінка основних засобів: реалії сьогодення. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 1 (69). С. 107–114.

33. Ляліна В. С., Левченко В. П. Політика управління необоротними активами підприємства в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови України. URL:

https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/22827/1/Innovatyka2022_V2_P133-139.pdf

34. Мазуркевич І.О. Оцінка ефективності використання основних засобів на підприємстві. Формування ринкових відносин в Україні. 2018. № 2. С. 91-94.

35. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів: Наказ МФУ від 30.09.2003 № 561 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text>

36. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: Наказ МФУ від 30.09.2003. № 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text>

37. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затверджені наказом Мінфіну від 27.06.2013 р. № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text>.

38. Мичак Н. О. Сутність необоротних активів, утримуваних для продажу: облікова та економічна точка зору. URL: <http://surl.li/svxsg>

39. Нематеріальні активи. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38. від 01.01.2012. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_050

40. Нематеріальні активи. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8: Наказ МФУ від 18.10.1999 № 242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text>

41. Необоротні активи, що утримуються для продажу, та припинена діяльність. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27, затверджене Наказом МФУ від від 07.11.2003 № 617. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03#Text>

42. Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність. Міжнародний стандарт фінансової звітності 5 від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_023#Text

43. Оренда. Міжнародний стандарт фінансової звітності 16 від 01.01.2012. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS16%20ukr%202021.pdf>.
44. Основні засоби. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16. від 01.01.2012. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_014
45. Основні засоби. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7: Наказ МФУ від 27.04.2000 № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.
46. Оцінка нерухомого майна. Національний стандарт № 2: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2004. № 1442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1442-2004-%D0%BF#Text>.
47. Оцінка цілісних майнових комплексів. Національний стандарт 3, затверджений постановою КМУ від 29.11.2006 р. № 1655. URL: <https://www.spfu.gov.ua/ua/documents/1450.html>.
48. Пашнюк Л.О. Джерела фінансування оновлення основних засобів та напрями їх вдосконалення. Формування ринкових відносин в Україні. 2020. № 9. С. 46-50.
49. Подання фінансової звітності. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1. від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013
50. Податковий кодекс України: Закон України станом від 02.12.2010. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
51. Полозенко Д., Варгіч С. Фінансова стратегія підприємства в сучасних ринкових умовах. Економіка України. 2019. № 4. С. 34-38.
52. Попович К.В. Стан основних засобів вітчизняних підприємств. Фінанси України. 2018. № 2. С.34-40.
53. Порядок подання фінансової звітності, затверджений постановою КМУ від 28.02.2000 р. № 419. URL: <https://www.tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovy-zakonodavstvo/postanovi-kabinetu-ministr/53839.html>.
54. Притуляк Н.М. Ефективність використання нематеріальних активів. Фінанси України. 2019. № 11. С. 41-46.
55. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 №. 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

56. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009 № 1559-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17#Text>

57. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 21.04.2022 № 119 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0496-22#Text>

58. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001. № 2658-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text>.

59. Рилєєв С.В., Романчук А.Л. Нематеріальні активи: окремі нормативно-правові аспекти обліку. Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки. 2018. Вип. 1. С. 368-374.

60. Романенко О.В. Методичне забезпечення аналізу використання нематеріальних активів підприємства. Облік і фінанси. 2012. № 4(58). С. 21-24.

61. Семейон В. С. Оцінка основних засобів в українській та угорській обліковій практиці. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2017. № 4. Т. 1. С. 96-101.

62. Сливка Я.В. Проблематика використання термінів «продаж», «реалізація», «збут». Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. 2021. Вип. 2(20). С. 434-447.

63. Соколова Е., Скляр Г. Вдосконалення політики управління необоротними активами підприємства. Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. 2020. № 35. С. 320-329.

64. Федорова В. А., Булигіна О. К. Оцінка ефективності управління необоротними активами підприємства. Економічний простір. 2019. № 112. С. 177-185.

65. Фірсова С.М., Гарасюта О.В. Особливості внутрішнього контролю використання необоротних активів підприємства. Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. Львів : РВВ НЛТУ України. 2019. Вип. 16.6. С. 184-187.

66. Хорунжак Н.М., Рогожкіна В.В. Понятійна сутність необоротних активів і проблеми її ідентифікації. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 19. С. 554-560.

67. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

68. Чистякова Л.І. Облік необоротних активів, утримуваних для продажу, та груп вибуття. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2014. № 1(72). С. 170-174.

69. Швець В., Борисюк О. Необоротні активи в системі кругообороту капіталу підприємства. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2018. Вип. 118. С. 53-55.

70. Asset Valuation Methods: The Different Methods and Roles. URL: <https://www.successionresource.com/blog/asset-valuation-methods>.

71. Bontis N. Intellectual Capital Disclosure in Canadian Corporations. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.2.7427&rep=rep1&type=pdf>

72. FAS 144. Accounting for the Impairment or Disposal of Long-Lived Assets, issued by Financial Accounting Standards Board. Norwalk, Connecticut. August 2001. 107 p.

ДОДАТКИ